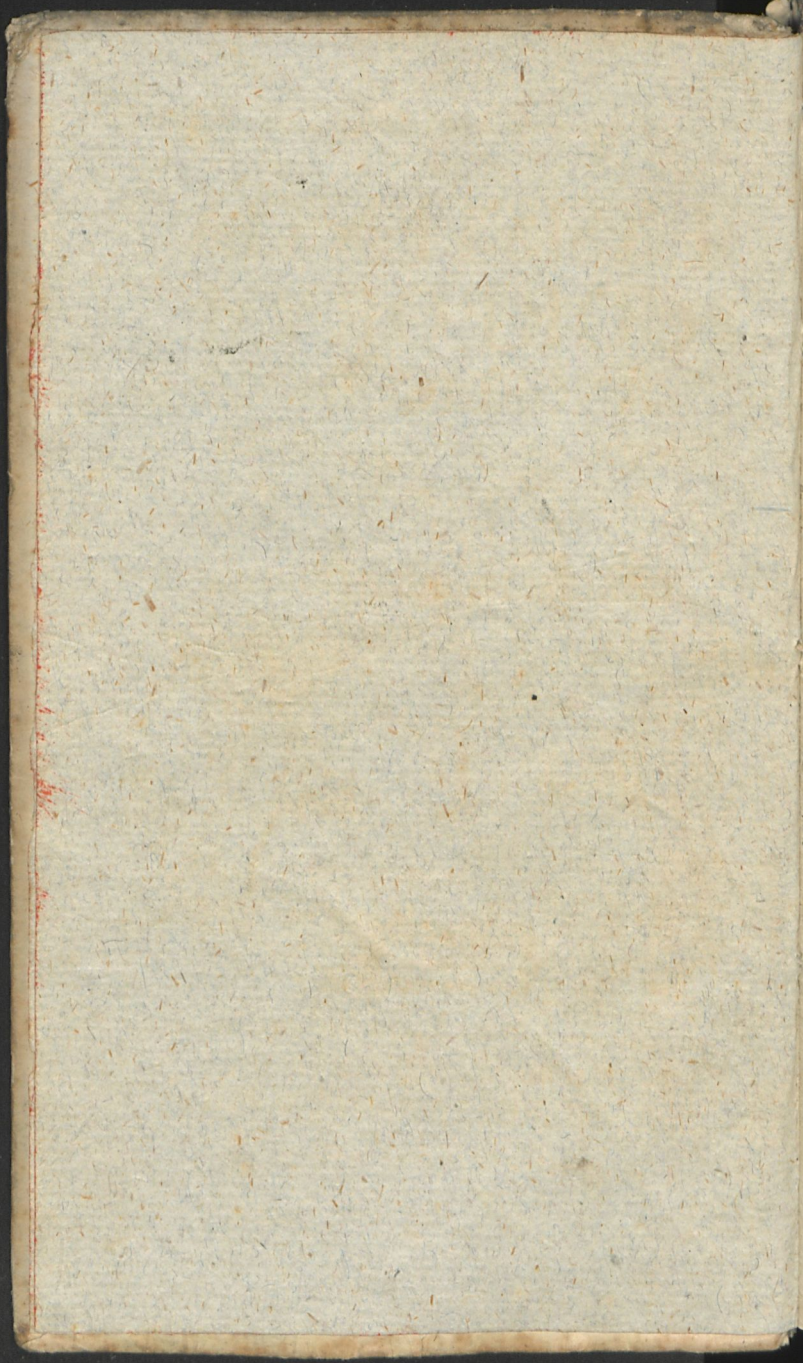

Nac 9

IO. LIBORII ZIMMERMANNI,
S. THEOL. IN ACADEMIA HALENSI
OLIM PROFESSORIS ORDINARIJ,

C. COMMENTATIO

DE

EMINENTIA
COGNITIONIS
IESV CHRISTI,

TAMQVAM

RECTÆ, FACILIS ET BEATÆ VIÆ

AD

VERAS ET FIRMAS VIRES
IN CHRISTIANÆ VITÆ STUDIO

ACQVIRENDAS.

EX GERMANICO IN LATINVM
CONVERTIT

I. H. G.

HALÆ MAGDEBVRGICÆ,
LITTERIS ET IMPENSIS ORPHANOTR.
M DCC XLIX.

632

IO. LUDWIG ZIMMERMANNI
S. THEOL. IN ACADEMIA HALENSI
CUM PROFESORIS ORDINE

COMMENTATIO

DE

EMINENTIA
COGNITIONIS
I. IESU CHRISTI

TRACTATUS

RECTE FACILIS ET BEATE VIAM

AD

VERAM ET DURAM VIREM
IN CHRISTIANE VITE STUDIO

ACCOMMODATA

ET ORNATA IN LATINA

COMPOSITA

I. H. G.

LEIPZIGI
MDCCLXXIII
LITTERIS ET IMPRIMERIIS
M. P. M. M. M.

I. N. I.

MAXIMUM quidem discrimen intercedit inter hominem mundanum, dominio peccati & potestati satanæ adhuc subiacentem, & inter genuinum christianum, qui vera resipiscencia & animi mutatione ad Deum conuersus est: verum inter illos ipsos, qui in IESVM CHRISTVM, seruatorem suum, integro ac sincero animo sunt, non exigua reperitur diuersitas. Alia enim conditio est eorum, qui in plenam gloriosi euangelii beati Dei lucem transferunt, alia illorum, qui sub legali anxietate & seruili timore, etsi serio ac sincere, Deum colere enitentur. Discrimen liberorum Dei. Nimirum bene multi inueniuntur inter Dei Status eorum legalis. liberos, qui in profunda miseræ suæ cognitione constituti sunt, omni mundanæ cupiditati valedicere & coram Deo integre viuere magnopere desiderant. Quum vero ad genuinum fontem non accedant, in omni bono proposito & operoso conamine suo viribus, alacritate animi & solatio desti-

destituti manent, a peccato transuersum
 abripiuntur vel inuiti, & quanto maiori ni-
 fu eo adlaborant, vt ex miseria sua emer-
 gant, tanto altius in illam immerguntur
 quotidie, vt tandem aliquid amplius au-
 dendi & in cursu christianismi felicem vi-
 ctoriam & consummationem obtinendi ani-
 mum ferme despondeant. Quum igitur
 sciam, eiusmodi adstrictas mentes et-
 iam inter nos esse, constitui mecum ex
 hymno ecclesiastico: *Es ist nicht schwer ein
 Christ zu seyn* &c. h. e. Non est difficile
 christianum esse &c. & qui in hunc ipsum
 finem compositus est, de hac materia age-
 re, ex eoque ostendere.

Rectam, facilem & beatam viam
 veras & constantes vires in chri-
 stianismo sumendi.

v. i.

*Es ist nicht schwer ein Christ zu seyn,
 Vnd nach dem Sinn des reinen Geistes leben.*

*Zwar der Natur geht es gar sauer ein,
 Sich immerdar in Christi Tod zu geben.*

*Doch führt die Gnade selbst zu aller Zeit
 Den schweren Streit.*

Metaphrasis prosaica.

Difficile non est, christianum esse, & ad
 mentem puri spiritus viuere. * Naturæ
 quidem valde molestum est in Christi mor-
 tem

rem sese perpetuo tradere: ** Gratia tamen ipsa *** omni tempore durum certamen dirigit.

Interpretatio metrica.

Non est difficilis res, veri nominis esse

Christicolam, & puro Flamine sponse regi.

Et quamvis sit natura durum atque molestum,

Perpetuo in CHRISTI cuncta referre necem:

Larga tamen Servatoris victrixque potentis

Gratia certamen dirigit usque graue.

* HÆC verba generatim de christi- Quatenus
vitæ chri-
stianæ stu-
dium sit
nismo euangelico, siue ratione viuendi euan-
gelica, agunt, quatenus legali opponitur. difficile,
Nimirum vitæ christianæ studium certo re-
spectu impossibile, alio vero modo diffi-
cile & tandem minus difficile siue facile vo-
cari potest. *Impossibile* est homini munda- impossibi-
no, qui veram conuersionem & μετανοίαν le,
siue respicientiam subterfugit, nec non iis
omnibus, qui quidem æternæ salutis desi-
derio tenentur, eaque propter a quibus-
dam peccatis se abstinere, neque vero suis
omnibus valedicunt, sed in animo adhuc
fouent dolum. *Psalm. XXXII, 2.* *Difficile* difficile,
autem est, si quis sine viribus, ex CHRISTO
impetratis, in sola miseriæ suæ cognitione &
efficacia legis subsistit, propriis viribus ope-
ratur, animumque ad varia exercitia ap-
plicat; ita quidem, vt fidem suam super
operibus, & iustificationem siue remissio-
nem

facile. nem peccatorum super sanctificatione superstructam cupiat: qua ratione ad constantem conscientiae pacem diuinique amoris gustum numquam peruenire potest, tantum abest, vt plenam victoriam de diabolo, mundo ac peccato reportare dominiumque in istos hostes spirituales obtinere possit. *Io. XV, 5. I Ep. V, 20.* E contrario facilis ac beata fit homini ex Deo nato vitæ christianæ ratio, si in luce euangelii viuat, vbi agnitione omnis eius boni, quod est in ipso per CHRISTVM IESVM, fidei communicatio adeo efficax fit, *Philem. v. 6.* vt omnem diuinam potentiam ad vitam & pietatem Deo digne gerendam experiantur, *2 Petr. I, 3. 4.* immo ex ardenti in Seruatorem suum amore ad fructus iustitiæ in cælestis sui Patris laudem cumulandos inflammentur. Et de his quidem hoc loco sermo est, quibus difficile molestumue non est, per diuinam gratiam ad mentem puri spiritus viuere.

Natura per legem non superatur.

** QUODAD natura, hoc est, homo vetus siue vitiosa caro gratiæ imperio non regitur, fieri non potest, vt in mortem CHRISTI sese dedat, sed in prauis cupiditatibus suis viuat ac dominatur, in delictis alioqui mortua & a vita Dei alienata. *Ephes. II, 1. IV, 17.* Quod si lex naturam superare nititur, viribus illius par non est. Certamen legis stimulo initum valde difficile est & gra-

& graue. In illo præceptum diuinum eius-
que comminatio & execratio, ira item ac
pœna Dei tantum spectatur. Quo autem
diligentius illi conscientiæ terrores vitiosæ
naturæ opponuntur, eo vehementius hæc
ipsa in irritamentis suis & cupiditatibus sæ-
vire solet, vt adeo omnibus illis anxiis cu-
ris & laboribus mens quidem excrucietur,
numquam autem salutare quiddam in lau-
dem Dei & viuificationem animi efficiatur.
Hinc gratia accedat, necesse est, quæ men-
tem cum desideriiis suis in Deo & in rebus
cælestibus ita figat, vt natura tunc nequa-
quam dominari possit; sed gratia heic præ-
ualet naturæ, vt, licet durum ac molestum
sibi esse experiatur, in mortem CHRISTI
sefe tradere, & in cupiditatibus suis adhuc
se moueat continuo: nihilo minus tamen
potentiæ IESV CHRISTI manus dare ne-
cesse habeat: quo ipso in dies magis atque
magis infirmatur ac debilitatur.

*** GRATIA hoc loco non solum *Quid sit gratia.*
æternum & vniuersalem amorem denotat,
quo motus suum ipse filium pro omnibus
mortalibus in mortem tradidit; sed potius
prorsus singularem misericordiam cum in-
tegra gratiæ plenitudine ac thesauris salu-
tis, quorum Deus liberos suos in CHRISTO
per fidem participes reddit. Quo proin-
de spectat perfecta & æterna redemptio per

YESVM CHRISTVM facta, infinita eius & plenissimi valoris iustitia, quam implendo legem & patiendo acquisiuit, inde fluens iustificatio & remissio peccatorum omnium, coniunctaque cum illa incomprehensibilis pax Dei & beata conscientiae tranquillitas, adeo, vt homo a graui delictorum onere per fidem in merita ipsius se liberatum sentiat, vt nulla amplius ira & poena Dei, nec infelix mors, iudiciumue & condemnatio ipsi exspectanda aut extimescenda sit. Deum potius plena cum fiducia intuetur, vt Patrem suum, per minime fallax Spiritus Sancti testimonium plane persuasus, se ab ipso in filium adoptatum esse. Quid? quod sublimem illam dignitatem experitur, quod Deus in ipso habitat, & quod sacrosanctae Trinitatis templum se nunc reputare possit. Quamobrem animo filiali ad Deum & Patrem suum per indefessas & fiduciae plenas preces se conuertit, certam semper exauditionem sibi promittit, & generatim propter Seruatorem suum certus est, fore, vt sibi nullum vmquam bonum desit, sed potius misericordia & benignitas in rebus spiritualibus & caelestibus, vel etiam in temporalibus bonis, quamdiu heic viuat, immo in futura aeternitate se persequetur. Quo in statu etsi multa tolerare & pati omnino oportet, quoad in corpore suo peregrinatur, eo tamen maiorem

In quo illa
 resideat ac
 beate tran-
 quilleque
 operetur.

con-

consolationem & recreationem in sinu CHRISTI, in quo quiescit, colligit, quo magis imagini ipsius in perfectionibus conformis fieri dignatur. Immo vero lætatur magnopere, si ad viam æternæ vitæ spem eo ipso excitetur, quod, sicut cum CHRISTO heic pati non erubescit, aliquando simul etiam gloriosus futurus sit. Quam rem pro patria, portione ac hæreditate sua ducit, quam persequitur, cui animus eius intentus est, ex qua gaudium anticipat, & quam præstolatur. Vniuersa ista & reliqua inenarrabilis gloria, quam suis per veram fidem confert CHRISTVS, nomine gratiæ venit. Quando igitur hæc ipsa, non autem lex, internum hominis christiani certamen instituit ac dirigit, tum optime cum illo agitur, ipse magnam inde voluptatem beatamque requiem animi percipit, nec portæ orci eum superare aut per peccatum a gratia Dei abstrahere & diuellere queunt. *Certamen* autem ipsum, vt breuiter dicam, in hoc consistit: Si quis miseriam & naturæ suæ vitiositatem sentit, simul autem in vniuerso terrarum orbe nihil magis nihilque vehementius desiderat, quam vt a peccato liberetur, tum ad fidem sese excitat, per illam ad vulnera Seruatoris sui se conuertit, & per Spiritum Sanctum certus redditur, vitia & defectus, quos hoc etiam tempore animaduertit, sibi haud nocituros,

Quomodo
gratia cer-
tamen in-
stituatur &
dirigatur.

ros, sed iam condonatos esse. Dum per hanc fidem in immensum gratiæ campum longius semper latiusque deducitur; animus eius inflammatur & reuiuiscit, vt fides cognitione multiplicis boni, quod est in CHRISTO, efficax fiat. Et tum demum sponte & minus coacte impellitur, vt omnia damnum esse putet cum præstantia huius cognitionis Seruatoris sui comparata, contra vero ipsius victima, peculium, amore captiuus, immo propria ac casta sponsa esse & æternum manere cupiat. Tunc in virtute Domini bene beateque incedit & victoriam aliam post aliam reportat. Sed vero præcipua subsidia & adminicula in hoc certamine sequentibus hymni nostri versiculis describuntur amplius.

v. 2.

*Du darfst ja nur ein Kindlein seyn,
Du darfst ja nur die leichte Liebe üben.
O blöder Geist, schau doch, wie gut Ers mein;
Das kleinste Kind kann ja die Mutter lieben:
Drum fürchte dich nur ferner nicht so sehr,
Es ist nicht schwer.*

Metaphrasis profaica.

Satis est, te esse infantulum; * fatis, facilem exercere amorem. Vide, quæso, mens timida, quam bene de te sentiat Pater. Minimus infans matrem suam amare potest. Quare ne time porro nimium, difficile non est, **

In.

Interpretatio metrica.

*Tantum te sistas infantis more tenelli,
 Cui facile est caram matrem adamare suam.
 Hunc facilem præstes, anima imbecillis, amorem!
 Crede, Pater tibi quod sit bonus atque fa-
 vens.
 Pone metum nimium seruumque expelle timo-
 rem,
 Et res difficilis non erit illa tibi.*

* PRIMVM itaque adminiculum, quo Filialis re-
 quis ad euangelicam vitæ christianæ ratio- signatio
 nem pertingit, est *simplex & filialis resigna-* animi in
tio animi in Deum. Præcedit scilicet hanc Deum.
 filialem animi resignationem alia quædam,
 quando homo percellitur in veramque pœ-
 nitentiam intromittitur. Tunc enim in pri-
 mo statim principio, quando vocationem
 diuinam admittit, paratum eum esse & con-
 stituere secum oportet, quod ex animo
 omnibus valedicere, sibi ipsi renuntiare &
 crucem suam tollere velit. *Matth. XVI, 24.*
 Quo vbi per agnitionem profundissimæ suæ
 miseræ & ex magno animam suam liberan-
 di desiderio perductus est, omnique studio
 ad id nititur ac contendit; videt autem se,
 quantumcunque cupiat, pugnet ac lucte-
 tur, propositum suum perficere non posse,
 nec per legem ob oculos sibi propositam
 vllas genuinas vires acquirere posse: hoc
 tantummodo desideratur, vt animum in-
 duat

duat filialem & cum Deo, tanquam aman-
tissimo & benignissimo Patre, agere discat
& conuersari, omnem timiditatem depo-
nat & cum filiali fiducia ductui illius & per-
fectæ curæ totum se permittat. Quem in
finem operam dare debet, vt a tribus vali-
dis impedimentis, ab hac re ipsum detinen-
tibus, liberetur, nimirum a seruilis timore,
ab operatione per suas ipsius vires & arbi-
trio proprio: qua de re monita nunc sta-
tim suggerunt, quæ sequuntur.

Impedi-
menta, me-
tus serui-
lis.

** *SERVILIS metus* & animi infractio
hominem veras vires sumere non finit. Fun-
dantur hæc vitia in diffidentia & increduli-
tate, quasi Deus non sit propitia in homi-
nem voluntate; similiter si impuritates &
næui tanti existimantur, vt illis contamina-
to non liceat ad Deum accedere, nec gra-
tiam in conspectu eius sperare. Hoc ipso
fit, vt Deum fugiat, ab eoque semper re-
cedat longius, in mera opera prolabatur
& omnia emendare ac iustitiam sibi acqui-
rere satagat ante, quam cum fiducia coram
ipso comparere velit. Ita animus altius
semper sub legem detruditur in dubiumque
deuocatur, vt magis atque magis franga-
tur, salutem ferme desperet & tantum non
omnia abiicere constituat. Neque aliter
esse potest. Omnis enim vera vis ad diui-
nam vitam & pietatem vere christianam
proficiscitur ex vnione cum Deo & coniun-
ctione

atione animæ cum CHRISTO IESV, quum illi per fidem inferitur & instar palmitis tanquam viti adhæret. Qua ratione per viuam cognitionem & bonorum salutis perceptionem succus & vita animo instillatur, vt terrestria & visibilia propter magnam gloriam in CHRISTO spernat, amore Dei incendatur, & in inuisibilia, cælestia æternaque bona se penitus abdat. Ad hoc ipsum autem pleno fiducia accessu ad Deum liberoque ac filiali haustu ex plenitudine gratiæ IESV CHRISTI opus est; quæ vero omnia seruilis timor non solum impedit, sed animam quoque exsiccat & torrefacit.

Ab hoc seruili timore vt animus liberetur, discat oportet Deum tanquam patrem & matrem habere, operamque dare, vt execrandam incredulitatis repræsentationem, quasi sit tyrannus, leo & vrsus, qui igne ac gladio animam continuo persequatur, ex mente expellat. Hoc ipsum veritate niti, innumera sacre scripturæ loca demonstrant, in primis *Ies. XXXXVIII, 14. 15. 16.* vbi in hunc modum loquitur Deus: *Quod si dica: Zion, dereliquit me Iehouah & Dominus oblitus est mei. An obliuisci potest mulier fetus sui, vt non misereatur filii uteri sui? Atqui etiamsi obliuiscantur ille, tamen ego non obliuiscar tui. En in manibus sculpsi te.* cetera. His verbis Deus indulgentissimus non solum se cum animo materno comparat,

Remedia
contra me-
tum seruil-
item.

Animus
Dei mater-
nus.

rat, sed ostendit etiam, se adfectu in liberos suos, illos maxime, qui sub cruce, tentatione & sensu miseræ suæ ex peccatis oriundæ versantur, maternum longe & multum antecellere.

Hoc præstanti adminiculo quisquis recte uti voluerit, eum credere & in sequentibus momentis demonstrare oportet, se filiali in Deum esse fiducia. Vti videlicet infans indifertus, qui in cœnum prolapsus eoque oblitus est, ipse se purgare & abluere non potest; sed cum stercore & sordibus suis ad matrem omni festinatione properat, firmiter persuasus, illam se non reiecturam nec commissuram, ut in cœno suo pereat: eundem in modum hominem christianum, qui peccatorum suorum inquinamentum, animi peruerfitatem & prauarum cupiditatum motum in se sentit, propterea a Deo profugere illumue reformidare haud decet, sed tanto celerius ad ipsum perfugere oportet, quanto magis ei opus est, ut ab ipso clementer repurgetur. Stulte agit, qui alia quam hac ipsa via a peccatis liberari cupit. Neque enim homo sibi mederi ipse potest, alii mortales multo minus id præstare valent. Nec inuenitur vel in cælo vel in terra vllus alius peccatorum deletor, quam IESVS CHRISTVS, nec quisquam omnipotens est, ut peccatum, mundum & diabolum, in nobis dominantes, domat.

domare possit & frangere, præter Deum viuentem. Si proinde homo ad misericordiam & fidelitatem Dei & CHRISTI confugere haud velit ante, quam iustus & sanctus per se factus fuerit, non poterit non in corruptione sua æternum manere ac perire. Quod si animo illius obuersione delicta & innumerabiles noxæ, quibus Deus offendatur ad iram, ue prouocetur: iterum in mentem Dei maternam penitus introspicere discat. Mater quædam ex naturali amore in infante suo ferre & tolerare potest longe plurima: Quanto magis statuendum est, Deum miserante animo eos intueri, qui in peccati vinculis & grauissima mortis captiuitate ex fouea, in qua non est aqua, ipsi supplicant. Itaque & hoc Deus per gratiam suam emendare vult, corrigere & auferre. Immo si Deus decessisse animamque deseruisse videatur, sicut in allegato loco Zion queritur: *Dereliquit me, inquit, Iehouah, & Dominus oblitus est mei*: Deus tamen etiam hac in re more materno cum liberis suis agit, quandoquidem istæ tentationes multum profunt & ad salutem conducunt, vt nimirum gratiæ illius fidere discant, eam non sentientes, vt tanto ardentius ad Deum clament, eiusque in amore postea tanto cupidius, reuerentius, fidelius ac constantius hæreant. Hinc Deus liberos suos sine intermissu & ex omni parte

Quomodo
liberi Dei
hoc vtantur.

te in sinu suo, animo ac manibus gestat, licet illos sapius de consilio longe secus ducat, quam quidem opinentur, videant & ratione comprehendant. Neque adeo meliori modo seruilis timor & superuacanea anxietudo abiici potest, quam si voluntati ipsius in omnibus viis, quas init, confidere, cum eoque, tanquam filii cum parente, agere consuecant. Hac ratione mens ex legali angore in beatissimam euangelii communionem magna cum consolatione & pace transit. *Rom. VIII, 15. 16.*

v. 3.

*Dein Vater fordert nur das Hertz,
Dass er es selbst mit reiner Gnade fülle,
Der fromme Gott macht dir gar keinen
Schmertz,
Die Unlust schafft in dir dein eigener Wille.
Drum übergib ihn willig in den Tod,
So hats nicht Noth.*

Metaphrasis prosaica.

Pater tuus animum tantummodo postulat, ut eum pura gratia sua ipse impleat. * Deus optimus plane nullum dolorem tibi creat. Tædium in te parit tua ipsius voluntas. ** Quamobrem illam sponte tradas necandam. Sic nulla difficultas erit.

Interpretatio metrica.

*Exposcit tantum mentem Pater æquus, ut illam
Replere ipsius gratia pura queat.*

Non

*Non placet huicce Patri te vlllo cruciare dolore:
 Arbitrium proprium tedia queque parit.
 Ergo lubens id quotidie sine morte necari,
 Sic mentem anxietas non premet vlla tuam.*

* ALTERVM impedimentum, quod hominem a filiali resignatione animi in cælestem Patrem suum retrahit, est *anxium studium operandi per se ipsum*. In eo, qui sanctitatem ex lege captat, hoc ipsum ex fastu animi oritur, quod non vult tamquam nudus & miser peccator aliena & imputata iustitia coram Deo consistere ipsique acceptus fieri, sed propriis operum meritis aliquid acquirere & secum offerre. Vnde miseræ eiusmodi mentes ad varios externos cultus, opera & exercitia electitia delabuntur. Quæ res tandem in meram hypocrisisn abit, vt rectam vitæ viam deserant animumque suum a dolis & inquinamentis abominandæ corruptionis, quam sibi innatam habent, purgare prætermittant. Verumtamen ea de re hoc loco proprie non loquimur.

Studium
operandi
per se
ipsum,

CVPIDITAS ergo *propriis viribus operandi* in anxio & degrauato animo ex ser- & degrauato animo. vili timore exsistit. Hic homini paternam Dei mentem propter admiffa delicta suspectam reddit & ex diffidentia ipsum impellit, vt a conspectu Dei se abscondat ipsumque fugiat. Quum autem homo adflidus facile

B

le

**Quid sit
operatio
per vires
proprias,**

le videat, se iustum illius iudicium euitare
haud posse, nec vllam requiem aliter at-
que in gratia Dei cupiat: ut inuenire possit,
eo plerumque se adduci patitur, vt ipse ali-
quid emendare & suo labore Deum sibi
conciliare velit. Hæc igitur operatio per
vires proprias in eo sita est, quod homo
vires naturales adhibet & intendit, quod il-
læ viis & operationibus Spiritus Sancti con-
tinuo se immiscent Deumque impediunt,
quo minus animum pura gratia implere ipse
possit. Opponit certe malis suggestioni-
bus & cupiditatibus suas ipsius cogitatio-
nes & nisus, argumenta rationis vsurpat, vt
vitiatorum detestationem & virtutis amorem
consequatur, mentemque suam cogere &
flectere ipse vult, vt ab amore mundi auo-
cetur ad Deumque trahatur. Quid? Si rei
cardinem in fide in CHRISTVM versari au-
diat, per preces ex verbo Dei impetran-
da; subtilissimum etiam studium viribus
propriis operandi heic potest irrepere, vt
minus quiete & passiuè, sed importune ad
preces & scripturæ sacræ meditationem
properet, ita quidem, vt fidem & vires
inde extorquere multoque labore vitam
spiritualem in animo suo excitare studeat.
Mulum autem damni ista agendi ratio im-
portat. Multi hoc ipso in cogitationem
incidunt, veram conuersionem & vitam
sanctam prorsus esse impossibilem. Alii,
quum

**Damnum
illius.**

quum vident, fidem ab se ipsis effectam vires dare nolle, eo abripi solent, vt doctrinam de imputata CHRISTI iustitia, de merito illius & iustificatione per solam fidem sine operibus legis, tamquam erroneam & noxiam reiiciant, contra vero excitatum a se ipsis & infructuosum sanctitatis studium vrgeant; qua autem in re variis auis & peccati deceptionibus obnoxii sunt. Immo vero oritur etiam inde non raro subsidiorum gratiæ reiectio, si in præpostero agendi studio solatium ac vitam præbere noluerunt. Id certe obserues sapissime, mentes in vitæ christianæ praxi hoc modo diu detineri eamque sibi longe difficillimam reddere. Tametsi hoc illis, si tandem in euangelium transeunt, Deo rem clementer sic moderante, ad multam experientiam ac confirmationem in salutifera veritate de CHRISTO & ad stabilimentum fidei solet conducere.

VT autem explorari possit, an quis animus in operando naturalibus suis viribus occupatum habeat, ad hoc sequentes characteres proderunt. *Primus* est, si hominem suam velit confirmare per irrequietum animi laborem multamque concitationem, sine quietâ verbi diuini meditatione & passiuâ conuersione ad Deum. *Secundus*, si aduersus peccati potentiam argumentis ex ratione petitis pugnetur, cogitationibus

Characteres illius.

ab illo haud abductis, nec scuto fidei adsumto, nec gratia Dei & gloria IESU CHRISTI considerata. *Tertius* est, si homo delictis suis obseruatis animum tantopere demittat, quasi omnem Dei gratiam effuderit. *Quartus*, si qua opera, quæ bona esse putantur, faciendo peccatumque & pugnam aduersus illud leuius sentiendo mentem suam tranquillet eaque re ad gratiam Dei amplectendam se idoneum esse existimet. At vero hoc luculenter nobis demonstrat, nostrum christianæ vitæ studium ad propriam iustitiam, opera & exercitia redire.

Quomodo
quis ab ea
liberetur.

VERVM iam ante omnia quæritur: *Quo pacto ab hoc naturalibus viribus operandi cæcæthe liberari quispiam possit?* Atqui hæc omnino ars magna est, quam Deus animam omnium optime docere potest & debet; quo ipso autem in negotio Spiritus Sancti operationes per hominem maxime impediuntur & retardantur. Duabus vero viis eo peruenitur, vt Deo nos in totum submittere & pati discamus, vt animum nostrum gratia sua implere possit. *Primum* necesse est homini, facultatum suarum omnium agnoscere impotentiam & vanitatem, quod nihil prorsus boni rectique præstare valeat, **CHRISTVM** autem omnia in ipso operari oporteat. Quam late hoc pateat, ex sequentibus agnitionis miseræ nostræ gradibus perspicitur. Non subsistendum est in
exter-

externis sceleribus & grauibus delictis, alioquin inde christianismus existit pharisaicus, hypocriticus & in operum studio adfectans sanctitatem. Nec satis est, vt homo cum malis cogitationibus & cupiditatibus digladietur, quod eo ipso ad anxie extorquenda opera legis omnium maxime inducitur. Immo non sufficit credere, animum a Deo prorsus auersum, ad mundum propensum & in intimis facultatibus corruptum esse; nisi enim hac cognitione ad ipsam fidem in CHRISTVM se compelli patiatur, ex ista peruersitate non eripitur: sed fieri non raro solet, vt emendationem sui operibus ex proprio ingenio electis efficere conando in christianismum mysticum minus sincerum, in externa dura exercitia & rationis suæ ac corruptæ naturæ inflationem abripiatur. Hinc id inprimis experiari de se debet homo, incredulitatem, quæ in gratia Dei & merito IESV CHRISTI acceptando nimium quantum tergiuersatur, omnis infelicissimæ corruptionis in mente & voluntate sua fundamentum esse atque radicem. Quod si iam de fide consequenda cogitare incipimus, tandem nos docebit experientia, hanc ipsam omnium minime nostrarum esse virium, & si in nobis fidem ipsi efficere deberemus, omnino verendum fore, ne æternum in peccatis manere ac perire cogeremur. Tum videt homo, ve-

ritati consentaneum esse, quod CHRISTVS dixit: *Sine me nihil potestis facere*, Io. XV, 5. Hoc ipso etiam pro nihilo se discit ducere, Deus autem nunc demum incipit in ipso gloriosum aliquid operari I Cor. I, 28. Laborantibus & onustis accensendus ille est, quos Seruator recreare vult & ad se vocat, *Matth. XI*, 28. defessis item & infirmis, quibus vires ac robur copiosum promittit, *Ies. XXXX*, 29. Ita homo se ipso derelicto in æterni amoris Dei abyssu, elemento quasi suo, demergitur, & Deus in illo officinam sibi exstruit ipsique indefinenter nouas vires suggerit, vt virescat, floreat fructusque iustitiæ in laudem ipsius ferat.

Altera via. QUANDO igitur homo in naturalium virium suarum experimento tam salutariter pudesactus est, non tantum ab suo ipsius auxilio desistit & operationes Spiritus Sancti in se libere admittere incipit; sed tum quoque obseruat, se a gratia Dei beatius, facilius & gloriosius ad viuas vires in vitæ christianæ studio perduci, omni nisu iam se conuertit ad hanc lucem & solem iustitiæ IESU CHRISTI, qui mentem ipsius illuminat, sapientia collustrat, calefacit, amore replet & in Deum ac cælestia validissime pertrahit. Et hæc altera illa via est, qua homo a propriarum virium periclitatione abducitur. Tunc ad solum firmissimum illum sermonem propheticum discit attendere, vt
in

in obscuro animo splendeat, donec plena dies illucescat & lucifer cum gaudio ac voluptate in illo oriatur. *2 Petr. I, 19.* Immo in speculum euangelii introspicit in eoque splendentem gloriam IESV CHRISTI omnemque ab ipso acquisitam iustitiam & partos salutis thesauros attonitus intuetur, atque hinc in eandem caritatis imaginem transformatur ex gloria in gloriam. *2 Cor. III, 18.* Tunc vere elegantes ipsi sunt pedes euangelizantium, pronuntiantium pacem, euangelizantium bonum, significantium salutem, dicentium Sioni & animæ: *Regnat Deus tuus. Ies. LII, 7.*

Ex his omnibus apparet, quo quis rectius nihilum suum, impotentiam & profundam corruptionem agnoscit & gratiam Dei submisit acceptat, eo facilius illum a molesto negotio operandi per se ipsum & anxie legis coactione liberari. Neque vero diffitebor, nonnullis hominibus ob corruptam suam indolem plures difficultates hac in re obuenire, quam aliis. In primis ab illis tentantur, qui præ aliis ingenio & ratione valent, & contra nimiam naturæ suæ alacritatem & fastum pugnare necesse habent. Sed vero id obseruaueris, eos, qui multo labore & duro certamine gratiam Dei acquisiuere, & antea aliquamdiu operibus moleste intenti fuerunt, postea plerumque in gratiam euangelii penetrare multo longius.

Discrimen
hominum
in negotio
per se ipsos
operandi.

gius. Magnum huius rei exemplum habemus in PAVLO apostolo, si ex capite septimo epistolæ ad Romanos statum illius sub lege, ex octavo autem conuersionem euangelicam & notitiam plenitudinis gratiæ IESV CHRISTI consideremus.

Voluntas
propria
morosa
quid sit.

** VOLUNTAS propria morosa, ubi homo ex impulsu vitiosæ suæ naturæ uiuit, & creatori suo omne obsequium denegat, in ipsis veræ conuersionis initiis frangenda est. Hoc igitur loco illa voluntas propria intelligitur, quæ in statu reperitur legalis hominemque impedit, quo minus animum suum Deo libere ac sponte dedat. Cum

Cum operatione per vires proprias maxime coniuncta.

operatione per proprias vires maxime coniuncta est; dum enim homo ipse de emendatione animi sui laborat; sibi quoque limites & cancellos circumscribit, quomodo rem institui & agi vult. Vias comminiscitur & rationes, quas experiundas putat, ut in electitiam suam christianismi formam penetret. E. contrario ordini Dei se submittere, vias illius simpliciter persequi & subsidiis gratiæ recte & salutariter uti recusat.

Damnum & contrarium emolumen-

TAMDIU igitur homini bene non est, quamdiu suam ipsius voluntatem prorsus frangere & enecare haud vult. Quidquid enim ad rationis & naturæ nostræ ductum concupiscimus, salutare non est, adeoque perturbationem adfert, animi tranquillitatem

tem in Deo euertit, eumque a viis eius salutiferis abducit. Si vero totum animum manibus & sapienti rectioni cælestis Patris fideliter committit, a mœrore & sollicitudine liberatur: Deus tunc curam illius agit vere paternam, mirifico quidem consilio suo ipsum ducit, ad magnificum vero exitum rem promouet, & tandem spiritum in magnam gloriam recipit.

EXSERIT autem se voluntas propria variis modis, vt omnia erumpendi genera vix explicari possint. Ad præcipua igitur & maxima dumtaxat respiciemus. In conuersione ad voluntatis morositatem pertinet, si quis Deo O. M. mensuram agnitionis peccatorum & diuini doloris præscribere audeat, atque adeo cura & sollicitudine adficiatur, si ab se præscriptæ regulæ a Deo non fiat satis. Equidem hoc sinceri iudicium animi est, qui salutis & conuersionis curam seriam agit, de illoque melius omnino statuendum est, quam si alii adeo molles & delicati sunt, vt de diuino dolore ex peccatis capiundo & de lucta in pœnitentia sermonem aliquem serium & in verbo Dei fundatum ne quidem audire sustineant, verentes, ne in desperationem incidant, aut potius, ne vetus Adam & animus peruersus commoueatur & perturbetur. Attamen res ipsa, si fundamentum spectes, nihil aliud est manetue, quam propriæ voluntatis vitium,

Variis modis se exserit,

In gradu tristitiæ in pœnitentia.

quia non vult in hoc acquiescere, quod Deus omnium optime sciat, quomodo emendari possimus, & quantam peccati amaritudinem gustare nobis vtile & salutare sit. Veniunt interdum postea tempora alia, quum de peccatis nostris vehementius angimur, quam quidem expetimus & id gratum nobis est, vbi voluntas propria itidem omnium minime hac sorte sua contenta esse, immo in multam impatientiam, murmurationem & indignationem in Deum erumpere solet. Quare nobis perinde esse debet, quomodo Deus nos hac in re ducat, siue grauis sit siue leuior nostra tristitia, dummodo sincera sit & vniuersalis, vt resipiscentiam efficiat ad salutem & per veram fidem nos ad CHRISTVM compellat. 2 Cor. VII, 10.

In iustificatione.

SPECTAT autem eo adhuc alia morosa voluntatis species, quod videlicet homo pronus est ad habendam in pœnitentiam maiorem sanctificationis quam iustificationis rationem, vel adeo hanc super illa superstruere conetur, vt credere haud velit ante, quam a peccato se solutum & liberum videat. Hoc inde plerumque est, quia incommoda certaminis aduersus peccatum, quod statim in pœnitentia tamquam interna crux quotidie suscipi debet, sentire grauatur, & quia ad forum Dei aliquid secum adferre gestit, nec velut nudus & egens mendicus togam iustitiæ

fitiæ CHRISTI ex manu Dei acceptare vult. Tametsi in aliis sinceris hominibus ex terrore conscientiæ & angore animi hoc etiam solet existere. Considerandum itaque est, quod iam supra docuimus, fieri nequaquam posse, vt homo genuinas vires ad animi sui mutationem habeat & acquirat, priusquam gratiam Dei & CHRISTVM cum omnibus bonis & thesauris salutis fide apprehendat.

QVOD si eo peruenit, vt de gratia diuina per fidem certus fiat, hæ consolationes post primum certamen, in pœnitentia peractum, animum illius mirifice oblectant. Gustat & videt bonitatem Domini, amore illius tamquam flumine perfunditur, immo in paterno Dei animo nihil nisi veniam peccatorum conspicatur, vt diluuium gratiæ alio post aliud inundetur. At vero contingere etiam plerumque solet, vt animus huic rei adhærescat & christianismi beatitatem in videndo, sentiendo & gustando diuinæ gratiæ dulcedinem statuatur, suamque fidem & bonam conscientiam super hoc perpetuo gustu superstruat. Quod si deinde fiat, vt Deus pro sua sapientia sensibus istiusmodi lætitiâ subtrahat, miseræ istæ mentes prostratæ iacent, de Dei queruntur derelictione, nec multum abest, vt induratas se esse, peccatum in Spiritum Sanctum commississe & gratia Dei denuo prorsus excidisse, sibi per-

In priuatione diuinæ sensibilibus gratiæ.

persuadeant. Atque tunc voluntatis per-
 versitas in eo se prodit, quod credere no-
 lunt, priusquam antea gustatam gratiæ dul-
 cedinem Deo rursus extorserint. Enim
 vero hac in re ex arbitrio hominis Deus
 non solet agere, sed discat oportet verbo
 diuino inhærere & firmiter credere, sibi
 Deum esse propitium, quantamcunque mi-
 seriam in se sentiat & cum hostibus suis spi-
 ritualibus conflagere necesse habeat. Per-
 petuus spiritualis dulcedinis gustus cum re-
 gno crucis CHRISTI pugnat & certamini
 aduersus continuo adhærescentem labem,
 immo viis fidei obest, quando Deus liberos
 suos sub varia caligine rationi illorum mi-
 nus conuenienter per arida deserta ducit.
 Quamdiu homo tantummodo in diuinæ
 gratiæ sensu hæret, Deus nihil salutare cum
 ipso instituire nec sub multa patientia, pro
 mirabili suo consilio, ad maius semper in-
 crementum maioremque perfectionem per-
 ducere potest. PAVLVS quidem aposto-
 lus christianos fideles semper vult gaudere.
Phil. III, 4. Enimvero multum omnino
 interest, vtrum gaudeamus, quia id senti-
 mus, & ex hac ipsa sola causa gaudeamus;
 an vero gaudium nostrum fide nitatur, quod
 sub omni adflictione persuasum nobis est,
 nos nihilo minus Deum habere propitium,
 quantumvis rationi & sensibus nostris con-
 trarium sit. Hanc postremam gaudii spe-
 ciam

ciem intelligit Apostolus, quæ beata est, magnam dat efficacitatem, & quam consequi homo christianus numquam non contendat, oportet. Eo etiam spectant verba: *Nolite vestram proiicere confidentiam, quæ magnum habitura est premium. Hebr. X, 35.*

Hoc si etiam quodammodo didicit homo, tum Deus ipsum in veri christianismi indolem ulterius deducit ipsique aperit, quot & quanta adhuc abnegare debeat. Ex terrestribus bonis illud interdum adgreditur, quod homini carissimum fuit, & in quo animus illius occulte & subtiliter hæsit. Omnem, alioqui licitum, usum & oblectamentum rerum creaturarum subtrahit, omnia potius in fel amarum, in tentationem & cruciatum conuertit. Hanc diuinam agendi rationem statim in initio haud intelligit homo, immo iniuriam sibi fieri existimat, nec potest comprehendere, quid ea in re peccarit. Voluntatis suæ morositati iterum locum relinquit, nec eam libenter vult prorsus necari & perire, nec suæ gratissimæ voluptati & rei conditæ valedicere, vsque dum ipse Deus conamina illius omnia destruit, nec ei ullam quietem concedit ante, quam voluntatem suam, iustam quidem & innocentem creditam, voluntati Dei in solidum subiiciat. Verum multa acerbior est illa abnegatio, quando dona spiritualia, fides, caritas & spes ita tentantur,

In abnegatione temporalium bonorum,

spiritualium donorum.

tur, vt omnino perdita esse videantur. Vel optimæ grauissimæque mentes non raro dotibus ac donis magis, quam ipso Deo, delectari solent, ideoque hoc respectu sibi ipsi plus confidunt, quam quod cum Deo coniunctæ sint eique pure adhæreant. Vnde Deus eiusmodi homines famelicos reddit & vacuos, vt ipsum sitiunt vti terra siticula. *Psalm. CXXXIII, 6.* Virium suarum defectum tantopere ipsos sentire iubet, vt etiam maiorem impotentiam ad faciendum bonum maioremque peccati vim intra se percipere necesse habeant, quam vix in prima pœnitentiæ lucta experti sunt. Quo in statu licet multum orent, quemadmodum **PAVLVS** apostolus, (quem eadem de causa hanc tentationem sublimiore quodam gradu perferre oportuit) tria grauiora certamina in precibus sustinuit; Deus tamen illos pacem & tranquillitatem animi reperire non sinit, priusquam in imbecillitatibus & perpeffionibus gloriari discant, in vnica Dei gratia acquiescant, illam sibi omnia esse statuunt & in extremis debilitatibus suis insuperabilem Dei potentiam prædicent. *2 Cor. XII, 9.*

In cruce
& adfli-
ctione.

DENIQUE peruersa hominis voluntas in cruce & adflictione se prodit, tum quidem maxime, quum paullo grauior est, vt vetus homo ea ipsa asperius attrectetur & ad impatientiam atque murmurationem
com.

commoueatur. Deus autem tunc nequam parcere, sed crucem eum ipsum in finem salutariter adhibere solet, vt animus ad patientiam & resignationem sui perducat, *Rom. V, 3.* Quomodo Deus praeipue sub cruce & tentationibus grauioribus subtilissimam voluntatis morositatem frangat, ex *Pauli* exemplo, quod paullo ante adduximus, & ex descriptione *Iobi* videmus.

Ex his patet, omne omnino tedium in Deuitatio
animo christiani ab suo ipsius arbitrio ori- arbitrii
ri adeoque eum vere beatum esse, qui proprii
simpliciter & quasi oculis obuolutis Seruatore
& Pastorem suum sequitur, non se ipse
ducit, sed ab illo se duci ac regi patitur.
Nemo enim, vel ipse homo animæ salutem
ita curat, vti quidem Pater caelestis. Et
propterea eiusmodi animum suscipere de-
bemus, *Vt, monente IOANNE ARNDIO, in*
sola Dei voluntate acquiescamus, & perinde
nobis sit, qualescumque nos esse velit, paupe-
resne an diuites, letosne an tristes, Spiritu
plenos an solatio vacuos. Eo autem perue-
nimus, quum omnes res creatæ nihil, &
DEVS AC CHRISTVS omnia nobis fiunt,
quemadmodum contestatur ASSAPH: *Quis*
mibi, inquit, esset in caelis praetor te? &
praetor te nullo delector in terra. Deficiat li-
cet corpus, corque meum, rupes animi meæ
& portio mea Deus est in perpetuum. Psalm.
LXXIII, 25. 26.

v. 4.

Wirf nur getrost den Kummer hin,
Der nur dein Hertz vergeblich schwächt und
plaget.

Erwecke nur zum Glauben deinen Sinn,
Wenn Furcht und Weh dein schwaches Herz
naget;

Sprich: Vater, schau mein Elend gnädig an,
So ist's gethan.

Metaphrasis prosaica.

Reiice tantummodo sollicitudinem fidenter, quæ animum tuum frustra debilitat & cruciat. * Mentem tuam ad fidem excita, quando timor & anxietas infirmum animum tuum rodit. Dic: Pater, intuere clementer miseriam meam. Sic res confecta est. **

Interpretatio metrica.

Reiice fidenter curas, quæ pungere frustra
Mentem illamque nimis debilitare solent.
Dura tuum pectus si sollicitudo fatigat,
Tunc modo id ad viam flectere disce fidem.
Dic, Pater, ad miserum me, queso, respice
vermem:
Tunc res confecta est, tum bene cuncta fluent.

Animi
tranquilli-
tas admi-
niculum in
studio vitæ
christianæ.

* HISCE versiculis secundum contine-
tur adminiculum, quo quis vti debet, si ex
lege in euangelium transire optat, & ad
vivas beatasque vires in vitæ christianæ stu-
dio

dio adspirat. Situm autem hoc adminiculum est in *vera animi tranquillitate*, qua cum in proxime sequenti hymni nostri versiculo coniungitur durans perseverantia, de qua Deus ipse *I. f. XXX, 15.* ait: *In tranquillitate & fiducia erit potentia vestra.* Quemadmodum enim in quieta & limpida aqua hominis cuiusdam forma conspici potest; ita Spiritus Sanctus tantummodo in tranquillo animo operatur, qui ab suis operibus vacat, in eoque omne consilium, fortitudinem ac voluntatem Dei perficit. Hanc beatam animi tranquillitatem si consequi velimus, primum mentem nostram ab omnibus auertere debemus, quæ in spiritu inquietudinem & commotionem efficere possunt, deinde vero totum animi vultum dirigere ac convertere ad ea, quæ cor nostrum in tranquillitatem intrmittere possunt & pacare. Prius illud fit, quando afflicta conscientia omnem mœrorem, quo sese excruciat, fidenter reiecit. Omnis animi mœror ex peccato oritur, & quidem si sub lege sequenti modo observatur & sentitur. Quoniam ex lege vita vel vis peti expectarique nequit; aliter fieri non potest, quam vt mens sub lege ab innumeris malis cogitationibus & cupiditatibus etiam inuitissima impetatur & crucietur, quas per ingentem impotentiam suam nec restringere potest nec satis superare. *Rom.*

Consistit
 1. In reiectione
 omnis
 mœroris
 sub lege

C

VII, 8.

VII, 8. cetera. Ex hoc intuitu horror & anxietas existit, animus corruptionem suam sibi ob oculos versari putat, & tantopere deprimitur, ac si peccato ac hostibus suis nunc demum victoriam concedere debeat. Accedit vero lex cum suis comminationibus, iræ diuinæ tela menti altius immittit nihilque nisi execrationem & condemnationem in peccatorem pronuntiat. At vero tantum abest, vt hinc miseri hominis animum emundet, vt peccatum potius fiat peccantissimum per eiusmodi præceptum, & ipse experiatur, se peccato inuite mancipatum, carnalem & peccati seruum esse oportere. *Rom. VII, 13. 14.* Lex porro iram efficit *Rom. IV, 15.* & praua indoles contra nititur, rebellat, indignatur, quod lex aliquid postulet & tantam sanctitatem vehementissime requirat, quam homo in potestate sua se non habere, nimix impotentix suæ conscius, manifeste videt. Interim retrorsum ire non placet, quia sub sensu peccati & iudicii diuini orcum formidare didicit. Hinc animo angitur, vultum deicit, viuere ipsum piget, acerbus & molestus in omnes homines est, tardus & piger ad sua negotia; quia anxiiis curis de miseria sua & salutis periculo mentem perturbat.

Quomodo
ab eo li-
beremur,

QVOD SI in causam omnis huius mor-
roris & inquietudinis animi inquiramus; in

eo

eo illam offendimus, quod homo in miseria suæ contemplationem se demisit & in disceptationem cum peccato ingressus est. Dummodo enim diabolus ab anxiiis mentibus hoc impetrat; vniuersas illarum facultates terroribus suis & infernalibus cruciatibus facile replere potest. Hæc sunt proprie tela mali ignea, quæ non nisi per fidem exstingui possunt. *Eph. VI, 16. Tela* sunt, quia animum lædunt & propter pertinaciam suam nostramque sollicitudinem alte penetrant & firmiter inhærent, vt non facile extrahi queant. *Ignea* autem sunt, quia serpunt ac prodeunt, omnes animi facultates occupant, & paucas vires, quas homo ex aliqua sui excitatione difficulter collegit, illico exsiccant & consumunt. Quæ cum re multa anxietas multique doloris sensus coniuncti sunt. Atque inde intelligi poterit, quare dicta sollicitudo animum anxium tantummodo frustra debilitet & adffigat.

Ab hac igitur sollicitudine se auertere & eo conuerti debet homo, vt a tali inquietudine liberetur, vt mitem & quietum animum nanciscatur, quæ res magni est in Dei conspectu pretii. Nimirum simulac malæ cogitationes & motus peccati incidunt, illico sunt dimittendi; multum illis contradicere, aut argumenta rationis opponere, deformitatem illorum & noxam considerare consul-

Origo huius inquietudinis.

C 2

tum

tum non est, ceterum. Cum silentio potius ab illis animus abducendus & sine multo sensuum & cogitationum strepitu spirituale aliquod vel corporeum negotium suscipiendum est, tum vis & potentia illius serpens ipsa se destruet. Non igitur recordando & indulgendo, sed obliuiscendo impetus peccatorum infirmantur. Illud certe præcauendum est diligentissime, ne per defectuum nostrorum obseruationem in terrorem, metum & anxiam sollicitudinem nos conici patiamur: alioqui diffidentia magnas vires sumit ad spiritum penitus perturbandum eiusque vires reliquas vniuersas prosternendas. Quid viatorem iuuaret, si pede prolapsus ploraret & lamentaretur, vel adeo in coenam altius implicaretur, si e vestigio surgere viamque suam de nouo alacriter persequi nollet. Pari modo æquum non est, ob lapsus nostros & infirmitates nos excruciendo & macerando vires perdere, sed animum quantocyus reparare, strenuos nos exhibere & sine vlla mora ad CHRISTVM accedere propius. Heic autem cogitauerit aliquis: *Hoc modo vitium incuriæ & supina negligentia in negotio salutis facile posse contrahi*: qua tentatione non parum retardari solent illi, qui ex legali operatione & anxietate, in qua ex opinione ipsorum verus ardor rectumque vitæ christianæ studium consistit, in salutare fidei certamen & di-

An hoc modo incuria & negligentia contrahatur.

& diuinam pacem in CHRISTO transire debent.

VERVM ENIM VERO hac in re discrimen recte obseruari oportet, quod est inter salutis incuriam, statum legalem & euangelicum. Sub statu legali homo remissionem peccatorum non vult credere, nisi prius, sua quidem sententia, factus sit satis sanctus, & istam sanctificationem angore & sollicitudine variisque duris exercitiis ipse efficere conatur. Christianus autem euangelicus tum peccata sua tum opera bona ad IESV Domini pedes abiicit, neque vel istis vel illis a iustitia eius, per fidem simpliciter & firmiter apprehendenda, se retrahi patitur. Lætatur de hoc pretioso ornatu & persuasissimum habet, in eo se satis perfectum & sanctum esse, vt in conspectum Patris prodeat ipsique in CHRISTO sit longe acceptissimus. Hoc ipso in reconditos thesauros & κειμήλια euangelii propius semper intromittitur, vt sæpius magna diluues gratiæ ex plenitudine Seruatoris sui ipsum inundet. Atque hoc efficit, vt velit & possit sancte viuere & vere bona opera edere. Genuini fructus iustitiæ sunt, quos ipse CHRISTVS tamquam vitis per palmites suos progignit & coram Patre inculpato, irreprehensibiles ac perfectos reddit.

Discrimen
inter sta-
tum lega-
lem

& euan-
gelicum.

De securi-
tate.

Ex his constabit liquido, quantum ab vtrisque discrepet homo, qui salutis suæ incuriosus viuit. Scilicet 1. Lex ipsi quasi in obliuionem prorsus venit. Si quid commiserit vel omiserit, non curat, vtrum peccatum sit, an non sit; multo minus de ea re ita angitur, vt conscientia eius & ira Dei ipsum propterea perturbet. Nec facile in mentem ipsi venit tentatio, an status suus forte sit status securitatis, aut rursus consolationem sibi facile nouit fingere. 2. Ex merito quidem CHRISTI solatium captat, neque autem veram pœnitentiam expertus est antea; de fide quidem gloriatur, neque vero per verum fidei certamen a Deo illam nactus est, sed per meram imaginationem & somnia, cum sua ipsius deceptione, eam sibi persuasit. 3. Per fidem suam fictitiam non ab infirmitatibus, sed a peccatis dominantibus oculos auertit & cum illis gratiam Dei consistere salutemque obtineri posse autumat. Vt breuiter dicam, homo securus nec legem sentit nec euangelium, sed tantum ex prauarum cupiditatum suarum impulsu viuit. Non pugnat vel per legem vel per euangelium, neque adeo per iræ diuinæ considerationem a peccatis se abstinere aut per gratiæ diuinæ in CHRISTO IESV cognitionem ad boni rectique studium se commouere nititur. Atque hinc de angore pœnitentis hominis ne quidquam intelli-

Vera con-
ditio ho-
minis se-
curei.

telligit, nec beatitatem illius, qui veniam peccatorum expertus est, animo suo vere repræsentare potest, sed temporariam voluptatem & peccatorum oblectamenta in suis ponit deliciis. Exinde hoc sequitur, non solum oculos mentis a peccato & infirmitatibus auerti, sed ad CHRISTVM quoque, æneum illum anguiculum, conuerti oportet, vt hinc vires peccatum detestandi Deoque casta mente seruiendi hauriantur. Et hoc in sequentibus docetur.

** PERTINET videlicet etiam ad animi tranquillitatem, vt mentem ad id conuertamus, quod spiritum sedare & pacare potest. Hoc nihil aliud, quam ipse CHRISTVS est cum omnibus suis reconditis meritis & bonis salutis; quæ sunt infinita illius satisfactio, perfecta iustitia, ineffabilis ab ipso acquisita cælestis Patris caritas; magna item vis & omnipotentia, qua inquietos motus & angores conscientiaæ æque facile vno verbo tranquillare potest, ac tempestatem & fluctus periculose turbati maris olim sedavit. *Matth. VIII, 26.* Hoc bene intellexit & in vsum suum conuertere nouit *David*, quando *Psal. LXII, 1.* ait: *Tantum in Deo meus animus acquiescit, a quo mea salus pendet.* Hoc ipso Spiritui Sancto datur locus fidem in animo efficiendi, caritatem accendendi & spem inferendi, vt homo contra incurSIONEM & impetum peccati iræque di-

2. In tranquillitate in Deum & Christum.

vinæ necopinans corroboretur. Conuersio autem ad hanc beatam lucem fit partim per quietam diuinarum veritatum, maxime euangelicarum promissionum, meditationem; partim per filialem & fiducia plenam precationem.

per meditationem
verbi diuini,

DE priore illa *Petrus 2 Ep. I, 19.* scribit in hanc sententiam: *Habemus firmiter sermonem propheticum, in quem recte facitis, quod estis intenti, tamquam lucentem in obscuro loco lucernam, donec dies illucescat & lucifer exoriatur in animis vestris.* Quem vero in finem non solum certum diei tempus meditationi euangelii destinandum est, sed magnum in primis est subsidium, si omnibus matutinis certam promissionem animo comprehendamus, & per integrum diem teneamus, omni tempore retractemus, crebra illius recordatione mentem ad **CHRISTVM** sursum tollamus & quasi spiritum ex vulneribus illius haurire discamus. Hoc est, recte intentum esse in sermonem Dei, hoc idem est, lucere in corde humano, quod de diuina luce dicitur, vnde clara dies illuminationis & clarificationis **CHRISTI**, tamquam luciferi, in animo exoritur. Heic experientia docebit, quod ita se gerenti **CHRISTVS** Immanuel propinquus adsit, per præclarum euangelium se illi non relinquat non testatum, nec taceat, *donec prodeat, ut splendor iustitia eius*
 & sa.

Et salus eius tamquam fax ardeat. Ies. LXII,
 1. Hoc igitur est, ad fidem se excitare,
 non vt ipsi eam efficere velimus, sed con-
 cedere, vt a Deo in corde efficiatur.

SI precatio in vera mentis tranquillitate fieri debet, non tam spectanda est vt officium, quam via ad Patrem, qua animum illius commouere & ad misericordiam paternumque auxilium flectere studeamus. Hoc hominem eo adducit, vt Deo familiaris fiat, animum coram ipso effundere discat, apud eundem omnes necessitates suas queratur, & ad pedes eius abiiciat, quicquid premit, vrget & molestum est. Vnde nobis perinde esse haud debet, quodcumque Deo oremus, dummodo fit orare; sed veram necessitatem & animi sollicitudinem aperiri & cælesti Patri tamdiu proponi oportet, donec precibus adnuat. Vbi etiam in precibus perdurantes *iis simul inuigilare debemus cum gratiarum actione Col. IV, 2.* vt, simulac Deus auxilium præstitit, laudetur & pleno animo prædicetur. Qua via qui graditur, huic ea conceditur gratia, vt magis magisque salutem Dei perspiciat eaque perfruatur. *Psal. L, 23.* In hac schola etiam discetur, non semper necesse esse ore & verbis precari, sed gemitibus quoque Deum inuocari animumque illius commoueri posse. Nam *vota etiam inopum exaudit Iehouab; confirmat ani-*

num eorum, aduertit aurem suam. Ps. X, 17.
 Et hoc ipsum est, semper orare, si cum desiderio spiritus in conspectu Dei perpetuo subsistimus, illudque indefinenter ad ipsum adscendere iubemus; quæ res animum a multis noxis tuetur, cum Deo copulat & in vitam atque efficacitatem magis magisque transfert.

Studium
 christia-
 nismi &
 mentis
 tranquilli-
 tas inter se
 connexa.

Ex his omnibus patebit, animi tranquillitatem, quam huc vsque descripsimus, ad acediam, socordiam & negligentiam in christianismi studio nequaquam posse deducere; si quidem verus vsus subsidiorum gratiæ & studium penetrandi per veram fidem in CHRISTVM cum ea coniunctum est. Immo ipsa mentis auersio a vitiis nostris & miseria non leue requirit certamen, quando diuinæ iræ tela in corde defixa hærent; tametsi hominis securi & deprauati animo naturale & insitum est, conscientiam suam sopire, & vix momento horrere orcum. Hæc igitur mentis tranquillitas inter pigri christiani socordiam & hominis, sub lege constituti, operationem per vires proprias media & vtriusque diuerticuli deuitatio est.

v. 5.

*Besitz dein Hertze in Geduld,
 Wenn du nicht gleich des Vaters Hilfe mer-
 ckest.*

Verz

*Versehest du's oft, und fehlst aus eigener
Schuld,*

*So sieh, das du dich durch die Gnade stärkest:
So ist dein Fehl und kindliches Versehn,
Als nicht geschehn.*

Metaphrasis prosaica.

Posside mentem tuam in patientia, quando non statim auxilium Patris sentis. * Si sæpe delinquis & erras tua ipsius culpa, operam da, vt per gratiam te confirmes. Ita delicta & errata tua pro non admissis habentur. **

Interpretatio metrica.

*Si Pater auxilium differt, patienter & equo
Demissoque animo hanc ferre memento mo-
ram.*

*Quando tua culpa multum delinquis & erras,
Vt te confirmet gratia dia, roga.*

*Tunc errata tuus delictaque cuncta remittet
Delebitque sua pro bonitate Pater.*

* TERTIVM heic adminiculum ostendi- Patiens duratio.
tur, quo ad euangelicam vitæ rationem
coram Deo peruenire possumus, nimirum
perduranti patientia. Patientia autem vten-
dum est partim Dei, partim nostri ipsorum
& defectuum erratorumque nostrorum re-
spectu. Respectu Dei patientiam ostende-
re debemus in paterni auxilii ipsius dilatio-
ne, atque hoc præcipuum quoddam spe-
cimen

Causæ
patientiæ.

cimen est in certamine de obtinenda fide & viua vi in studio christianismi, vt, si Deus nos auxilii orbos derelinquere videtur, certissimam liberationem & adiuumentum ab ipso patienter expectemus. In hoc enim certamine priusquam animus in gratia Dei radicem altam habet, & satis firmitatis acquirit, variæ dantur vicissitudines, vt hoc tempore suauem Immanuelis præsentiam multa cum consolatione & efficacitate sentiamus, vt tum vires peccati infringantur & succumbant. Alio autem tempore rursus se abscondit & sensibilem gratiam suam dilabi finit, vt animus in multo durius certamen coniciatur, & tum lex tum peccatum impetus suos per angores & irritamenta repetat. Heic igitur nihil vtilius est, quam Dominum expectare, vt nouæ vires colligantur. Et homini quidem non minus necesse est, hac in re tolerantia sibi consulere, quam Deus pro sua sapientia auxilii dilationem necessariam esse videt. Impatientia ad sui liberationem nihil confert homo, sed potius certamen & calamitatem suam duplo grauiorem reddit. Animum hac ipsa suum in inquietudinem conicit, vires iam acquisitas consumit & ex beatæ tranquillitatis munimento effugit. Quid? quod operationes Dei impedit, & in suam ipsius operationem relabatur, efficitque, vt post inflictam sibi ipsi plagam & perturba-
tio-

tionem de nouo semper cursum suum inchoare necesse habeat. Contra Deus opem certissime ferre vult, dummodo benignitatem ipsius expectet homo; precum enim exauditionem sancte promisit *Matth. VII.* 7. Caussam vero habet sat grauem, vt auxilium non eadem hora, qua illud efflagitamus, ostendat. Patientia ipsa necessaria virtus est, si per gloriosas vias suas, pro mirifico suo consilio, nos ducere debeat. Has autem in rebus prosperis & sole sensibilis gratiæ diuinæ constanter lucente discit nemo, sed calamitas, & maxime quidem interna crux & tentationes patientiam pariunt. *Rom. V, 3. 2 Cor. XII, 7.* cet. Hac ratione voluntas hominis morosa debilitatur & animus in voluntate cælestis Patris, non solum quod ad terrestria sed etiam spiritualia bona attinet, se fert indifferenter, vt prouidentia & gubernatio Dei, siue dolorem siue lætitiã adferat, ipsi omnium gratissima sit. Itaque & hoc in certamine fidei discendum, vt horas tentationum ne admiremur perturbati; quia minus insolitum quid est, quod cum liberis suis ita agat Deus. Si animum hac in re possidemus per tolerantiam Deoque firmiter adhæremus, alios adiutores haud quærentes; tentatio facilis erit & tolerabilis, & sol gratiæ in animo rursus exorietur ac finem imponet afflictioni. Altera caussa, quam Deus in hoc

Mora diuini auxilii operatur patientiam

& fidem.

hoc

hoc negotio habet, est, quod animum per fidem corroborare vult. Sine fide constans vis, consolatio & bonorum gratiæ in CHRISTO fruitio speranda non est. Ea propter Deus per occultationem sui & auxilii dilationem animum ad talem firmam fidem perducere gestit; vt ipsum discat expectare, si etiam sine sensu amoris diuini viuere necesse habeat, & omnis ipsius gratiæ & auxilium perditum esse videatur. Atque ita duplum postea ei tribuitur, quo per breue tempus in probatione caruit. Immo sicut animus sine constanti fide oblati salutis thesauris & ipsis intercurrentibus gratiæ adspectibus recte frui & vti nescit; perinde atque ægrotus infans ex plenis matris vberibus & deliciaribus cibis recreationem nullam nullumque robur capere potest: Ita e contrario, qui fide exercitatus est, etiam ex tristitia lætitiæ & ex tentatione consolationem potest haurire. Persuasum enim habet, nihil sibi exinde ademptum, sed tanto maiorem gloriam consecuturam esse. Io. XI, 40. Quisquis igitur auxilium Dei ita patienter expectat, is experietur, vera esse, quæ Ies. XXXX, 31. scripta exstant: *Qui in Iehouah spem habent, viribus adoleſcunt, crescentibus quasi aquilinis pennis, neque currentes delassantur, nec defatigantur ambulantes.*

** ERGA

** ERGA se ipsum patientia vti in cer- Patientiam erga
nos ipsos,
 tis circumstantiis non solum necessarium,
 fed etiam non ita facile est, vti initio quis-
 piam existimauerit. Duas vias inuit Satanas,
 vt homini damnum adferat. Si quis in se-
 curitate & incuria viuut, tum per falsam
 consolationem in eadem ipsum confirmare
 nititur, peccata proæretica & regnantia ipsi
 leuia & parua esse persuadet, vt pro infirmi-
 tatibus habeat; gratiam autem Dei simul
 tantopere extollit, quasi in impœnitentia
 sua & malitia particeps illius fieri possit.
 Hoc hosti infernali eo prodest, vt eiusmodi
 homo veræ conuersionis & mutationis men-
 tis rationem nullam habeat, immo saluta-
 rem & sapientem hunc Dei ordinem adeo
 deceptionis & hæreseos nomine, cum in-
 genti animarum exitio, audacter infamet.
 Contra ea si alius cuiusdam conscientia eui-
 gilat, vt labem ac miseriam suam agnoscat,
 & de iustitia Dei punitiua conuincatur;
 tunc fallacem methodum suam inuertit &
 tali homini peccata tantopere exaggerat,
 quasi infinitum meritum CHRISTI superent,
 vt in primo pœnitentiæ initio eum statim
 deterreat, aut certe a fide retineat & in le-
 galem statum ac propriarum virium exer-
 citium implicet. Et has quidem adgressio-
 nes diaboli mens adflicta & a lege quassata
 nimium quantum experitur. Omnes in-
 firmitates ipsi ob oculos proponuntur tam-
 quam

anxii
 conscientia
 is diffi-
 lem reddit
 Satanas,

quam peccata mortifera: & si lapsus ac precipitatae actiones toties repetantur ac multiplicentur; non multum abest, ut existimet, omnem gratiam Dei se perdidisse, nec fieri posse, ut ad veram & constantem vim in christianismo pertingat. Tum vero diabolus obtinere studet, quod quaerit, nimirum, ut homo ab omni proposito continuandi certamen deterreatur & potestati ipsius desperanter se totum tradat. Hic locus, hoc tempus est in se ipsum & vitia sua utendi patientia & cauendi, ne parvam, quae superest, fiduciam & animum prorsus abiiciat.

**In quo
consistat.**

ISTA vero patientia non consistit in eo, ut delicta & peccata nostra parui aestimemus, nec in eo, ut illis non resistamus, aut negligentius vivere incipiamus; sed nos tantum contra alterum diuerticulum praemunire debet, ne de vi & gratia Dei desperemus. Quocirca sequentia monita observari valde necesse est. 1. Ut a defectibus nostris, quod molesti & crucis loco habendi sunt, non morose velimus liberari, usque dum Deus optimus maximus beatam illam horam, qua nos in libertatem Filii sui vindicare ipse decreuit, venire iubeat. 2. Ut ne ex impatientia in certamine defatigemur, nec ad libertatem, nostra ipsorum opera obtinendam, adspiremus. Alio enim modo, quam per **CHRISTVM** & **vi-
vam**

vam fidem, a mala conscientia immunem fieri velle, res periculosissima est & in securitatis atque incuriæ vitium reducit. 3. Ut ne infirmitatum nostrarum caussa nos ipsi frustra excruciemus, ac si in illis ad fidem nos excitare, & de diuina gratia bene sperare, haud liceat. Et quidem in hoc postremo præcipuum momentum versatur, quo ex impatientia & anxia sollicitudine ad veram patientiam erga nos ipsos emergere possumus. Quisquis enim in omnibus rebus difficilioribus animum suum in gratiam Dei demittere potest, is in hoc ipso pacem & dulcem voluptatem inuenit.

Quomodo
ab impa-
tientia li-
beremur.

DANTVR autem duæ validæ obiectiones, quas conscientia homini cum terrore opponit, qui ex anxietate & sollicitudine de peccatis suis in liberam gratiam transire auet. Primum videtur sibi *iusto sepius delinquere* vitiisque suis ac lapsibus nec numerum nec terminum statui posse, arbitratur. Si, quando dies non sine multis infirmitatibus transactus est, de nouo sibi proponit, die sequenti rem emendare & cautius mercari; non raro experiri cogitur, hunc alterum diem multo infelicius transactum esse, & se crebrius ac grauius, quam quidem antea, deliquisse. Et hæc res omnem ei patientiam vult adimere & animum infirmitates suas in se tolerandi, contra illas iusto ordine decertandi Deique auxilium &

Impedi-
menta &
obiectiones.

D

libe.

liberationem expectandi. Altera obiectione fit ab infidelitate hominis, quod *sua ipsius culpa* in miserum illum statum delapsus sit, & continuo adhuc peccet. Inde igitur pabulum incredulitati suæ & diffidentiae in Deum captat, animum suum debilitat & conscientiam maiori semper inquietudine onerat.

Remedi-
um contra
crebras
aberratio-
nes.

CONTRA hæc duo fidei impedimenta haud vllum tutius remedium habetur, quam vt eiusmodi mentes, quæ serio studio tenentur iustitiam ac fortitudinem in CHRISTO, seruatore suo, obtinendi, in immensam Dei gratiam penitus se demergant. Sicut enim, sacra scriptura testante, verissimum est, homini resipiscenti in aditu ad hanc gratiam nullos limites circumscribi, sed omnia sine vlla ampliore conditione esse; *Ies. LXI, 1. 2. 3. Matth. XI, 28. Rom. V, 20.* ita quoque sine vlla obiectione, exceptione & conditione, quam ei mens incredula suggerit, oblatam gratiam acceptare debet & hoc firmissime sibi persuadere, non esse in se vllum tam magnum tamque graue delictum, quod ipsum ab hoc amoris intuitu abducat. Quum a *Petro* exigat Saluator, vt peccanti in se fratri septuaginta septies per diem ignoscat; certissimum est, Deum patrem innumera infirmitatis peccata liberis suis condonare. *Matth. XVIII, 21. 22.* Quemadmodum hanc comparisonem ipse
insti-

instituit Ies. LV. Postquam enim com. 7. dictum erat: *Deus noster plurimum condonat;* sequentibus verbis hoc ipse demonstrat: *Non enim eadem meæ, quæ vestræ, sunt cogitationes, nec eadem vestræ, quæ meæ, sunt rationes. Nam quantum celum terras supereminet, tantum meæ rationes cogitationesque supereminent vestras.* com. 8. 9. Quo in sermone certe solidum fundamentum magnæ ac multæ condonationis diuinæ iacet.

QVOD ad fidelitatem attinet, ea a liberis Dei necessario requiritur, & via est, qua animus plus plusque boni acquirere potest; sicut vicissim per infidelitatem optima etiam bona profundi possunt & perdi. Sed vero primum fidelitas in christianismo recte intelligenda est; in diuersis enim partibus probatam ac spectatam se ostendit. Datur fidelitas in agnitione peccatorum, qua ducti cupiditatem aliquam haud nequiter excusare & retinere volumus; deinde fidelitas in ipso fidei negotio, ut christum constanter & firmiter teneamus; fidelitas etiam in sanctificatione & denique fidelitas in calamitatibus & serio certamine. Mentes igitur, quæ ad Deum venire eique sincere seruire cupiunt, sub lege autem vires in hunc finem nancisci nequeunt, ad fidelitatem in sanctificatione iam præcipue aspirare non debent, antequam fidei victo-

Contra infidelitatem.

Vera fidelitas quid sit.

Christus
non debet
esse

riam certando obtinuerunt. Quamobrem in fide summam fidelitatem suam nunc quidem demonstrare necesse habent. Quæ res in certo quodam cantico scite exprimitur in hunc modum:

*Je treuer ich dich in dem Glauben halte,
 Je klärer wird dein Licht verklärt.
 Und wenn ich denn die frohen Hände falte,
 Die Seel der Liebe Kraft erfährt.
 Dann hüpfet sie in Liebestrieb,
 Und hat dich, HErr, inbrünstig lieb,
 Und gäbe dir wol tausend Welten,
 Die treue Liebe zu vergelten.*

Hoc est:

*Quo maiore fide mea mens te, CHRISTE, pre-
 hendit,
 Lucis eo maior flamma fit ipsa tue.
 Et si tunc letas ad cælum complico palmas,
 Mens validas vires sentit amoris ouans.
 Ardenter redamat te, IESV, sponteque mille
 Mundos pro fido ferret amore tuo.*

Characte-
 res fideli-
 tatis.

AB hac fidei fidelitate postea maxime pendet fidelitas in sanctificatione & calamitatibus. Deinde non raro vsu venit, vt illi, qui omnium minime fidios se esse putant, sæpius in oculis Dei fidiore reperiantur, quam qui fidelitatis de se habent opinionem. Qui in agnitione peccatorum alte fodiunt, illi teneram nanciscuntur conscientiam, nec ea peccata tranquillo animo faci-

facile concoquere possunt, quæ alii homines infirmitates & minutoris curæ esse arbitrantur. Vnde sterco peccatorum, maximorum minimorum, ob oculos ipsis proponitur & se ipsi culpæ coarguere, & in minimis etiam incusare, immo pro infidelissimis hominibus in vniuerso terrarum orbe reputare necesse habent. Hæc autem animi conditio bona est & via ad euangelium; modo cauendum, ne ordo Dei perturbetur, vt quis in amando & tolerando fidelitatem præstare velit ante, quam in certamine fidei CHRISTVM vera cum fidelitate complecti didicit.

DENIQUE & hoc bene notandum est, Solacium quod, quemadmodum se res habet cum aliis hac in re, liberorum Dei vitiis & infirmitatibus, vt adhuc innumerabiles semper intercurrent; ita quoque certo modo se habeat fidelitas, quod interdum socordia & negligentia se se immisceat, vt animus CHRISTO Domino eiusque gratiæ influxui non omni tempore pateat, nec vires, quas largitus est, satis diligenter ad incrementum in sanctificatione, ad opera bona & fructus iustitiæ collocentur. Quid? quod vires debilitentur & relapsus in nouam spiritus infirmitatem contingat. Ab hoc sibi omnino cauendum est. Si vero factum fuerit, consultum non est, prostratum iacere & querendo ac plorando infidelitatem se adhuc magis infirmare;

sed hoc delictum, vt alia, sanguine Agni deleri & expiari, & tum cursum ad obtinendum certaminis præmium tanto studiosius continuari oportet.

Desertio a gratia.

VOLUNTARIÆ & malitiosæ defectiones a Deo, vbi homo post actam pœnitentiam ad vanitatem mundanam & peccatorum oblectamenta reuertitur, sunt quidem periculosissimæ: verum si quis hoc modo a Deo deflexit, serium autem propositum suscipit denuo sese ad ipsum conuertendi, de lapsu suo vehementer cruciatur & a vi incredulitatis circumagitur; Deus quidem causas multas habet, quamobrem ipsum sentire iubeat, quantos animi dolores eiusmodi lapsus & defectiones adferant: Neque tamen propterea de gratia prorsus desperare sed potius meminisse debet, Seruatorem dona accepisse etiam pro rebellibus. Quem in finem *Davidis* aliorumque exempla, in sacris litteris consignata leguntur. Sic viua fides in CHRISTVM & plena traditio nostri in infinitam Dei gratiam omnia, quæ etiam deliquimus, corrigit.

v. 6.

*Lass nur dein Hertz im Glauben ruhn,
Wenn dich wird Nacht und Finsterniß bedecken:
Dein Vater wird nichts schlimmes mit dir
thun;
Vor keinem Sturm und Wind darfst du erschrecken.*

Ja,

*Ja, siehst du endlich ferner keine Spur,
So glaube nur.*

Metaphrasis prosaica.

Animus tuus modo quiescat in fide, quando nox & caligo te operit: * Pater tuus nihil mali in te designabit, nec est, quod tempestatem & procellam horreas.** Quid? si nulla amplius vestigia cernis, crede modo. ***

Interpretatio metrica.

*Si te nox operit caligoque densa, recumbat
Per fidem in arbitrio mens tua pressa Dei.*

Nil designabit damni Pater optimus in te:

Submerget nauem nulla procella tuam.

Si nulla auxilii cernis vestigia, IESVS

Quod dicit, menti subiice: Crede modo!

* IN his verbis quartum adminiculum Certamen euangelicam vitam agendi & perpetuandi & exercitium fidei. subministratur, quod in eo consistit, ut certamen fidei in difficultioribus rebus & tentationibus recte intelligere & certare discamus.

Nox & caligo, de qua hic sermo fit, Nox caliginosa & splendorem gratiæ menti aufert, ut blanda tentatio amorisque plena species Patris ex oculis animæ; animoque euanescat, & Immanuel porro speciatim occultatio Dei. nec inueniri nec retineri vult. Tunc mentem plena horroris caligoprehendit, & vultui spiritus quasi nubes & nebula obii-

ciuntur, vt verbum Dei inhære vllumue solatium & oblectamentum dare recuset. Deus potius animo fit terribilis, &, quod ad sensum, prorsus crudelis videtur factus. Vis peccati & iræ diuinæ moles quietem conscientia subigunt illiusque euertunt dulcem & beatam æquitatem. Et quamuis opera nauetur, vt more ante vsitato onus omne in humeros CHRISTI per fidem coniiiciatur; in illis tamen non hæret, sed interiectis paucis horis vel etiam momentis calamitas maiori cum impetu ac violentia in animum relabitur & spiritum, animam ac mentem conuellit. Tum minima quæque infirmitatis peccata, quæ in pristina alacritate sua aut prorsus non animadvertit, aut certe de illis facile se tranquillare potuit homo, spinæ ac tela fiunt, quæ spiritum plane exhauriunt animumque iugiter exeruciant & pungunt. Si præterea tentationes istæ paullo longius durant: mentem exsiccant euacuantque, vt nullam fidem, caritatem nullam nihilque prope modum boni ac recti in se sentiat, sed impotentiam & profundam corruptionem suam, ob oculos sibi oberrantem, perspicue videat. Tum beata lætitia & conscientia tranquillitas, quam habuit antea, perit, aut adeo in mœrorem, cor mirabiliter discruciantem, se conuertit. Os clauditur, nec amplius laudes ac præconia de gloriosis

Sensus
peccatorum.

Inquietudo
animæ.

sis ac magnis rebus Dei, quas animæ olim præstitit, eloquitur; sed exultatio conuertitur in querulam lamentationem, & quosæpius pristinorum temporum & rerum felicitas memoriam subit, eo acerbius præfens iactura sentitur. Etiam si homo tunc vires omnes intendat & exhauriat, ex tentatione tamen non emergit, sed quasi muro circumdatus est, & quamdiu Deus illum vult clausum esse, tamdiu pati, ferre & tolerare debet, quicquid admirandum ipsius consilium in eum decreuit. Immo nonnumquam in peius itur, vt afflictio crescat, vires autem magis magisque imminuantur; ita quidem, vt anima nec vestigium reperiatur, nec quasi gradum conspiciatur, in quo pedem figendo auxilium prætolari possit. Vbi cogitat, si miser iste status vel vnum adhuc diem continuatur, actum de se fore & in orcum se demersum iri; fieri tamen nihilo secius potest, vt cum eiusmodi quotidiana formidine & pusillanimitate adhuc diu conflictari necesse habeat. Huiusmodi casus in *Iobo*, in psalmis *Davidis*, in scriptis *Vatum* ac *Pauli* passim descripti leguntur. *Iob.* III, 20-26. VI, 4. II. 12. VII, 3-4. XII, 14. XVIII, 4. XXX, 21. 26. *Pf.* LXXXVIII. CII. *Thren.* I, 12. III, 7. 12. 17. 18. *2 Cor.* X, 7. 8. 9. Quo in statu miserimum est & durissimum, vbi animus ab impatientia, fremitu, odio, ini-

micitia & contumelia in Deum, tamquam ab hoste crudeliter armato, impetatur & oppugnetur, etiamsi huic conditioni suæ ingemiscat & repugnet.

Quomodo
se gerat
Deus in
tentatione
silens,

** QVOMODO Deus O. M. erga eiusmodi afflictum hominem se gerat, perspicue intelligitur ex historia *Canaanæ* *Math.* XV, 21 seq. Seruator videlicet, illa calamitatem suam multo cum clamore & supplicatione indicante, initio profus tacebat. Eandem rationem Deus in nocte hominem opprimente variisque tempestatibus & procellis afflictionum concutientibus. Animo videlicet se non sistit sentiendum; consolationis non redditur particeps; etiamsi multum oret, nihil tamen responsi fert; si calamitates & dolores Deo aperit, non audit; immo quamvis multum labore, multumque decertet, in vanum hoc fieri videtur, nihil leuamenti nihilque auxilii sentitur. Neque in verbo suo se inueniri sinit. Mens in multa diuinissimarum veritatum lectione & meditatione solatii expers manet & sitibunda. Maxime eximia promissa spiritui operto obsignata ænigmata sunt & visa. Vt summatim dicam, Deus ab homine recessisse, e templo & habitaculo suo pristino exiisse, obdormiuisse, immo mortuus esse videtur. Ex hac occultatione tristes querelæ *Davidis* ortæ *Pf. LXXVII*, 8. 9. 10. 11. *Adeone* in
perpe-

*perpetuum adspernatur Dominus, ut deinceps futurus non sit? Prorsumne finita est eius clementia? Desieruntne eius promissa in omnia secula? Oblitusne facilitatem Deus, misericordiam suam præ iracundia cohibet? Enimvero Deus ad istas querelas interdum adhuc duriores se præbet, vti Seruator Cananæam, supplicationi insistentem, canem nominabat omni liberatione & ope indignum. Eodem modo Deus adflictam mentem tractat, dum illi semper fit formidolosior, terribilior & plane crudelis, vt non ad iuuandum sed perdendum, non ad liberandum sed ad perducendum in mortem, orcum & exitium æternum penitusque euertendum se accinxisse videatur. Inde querimoniæ nascuntur: *Animus mihi malis satur est, meaque vita ad inferos vsque accedit. Tu me ad imum deirudis barathrum, in profunde caliginis locum. Super me incumbit excandescencia tua, adeo omnibus irumpentibus tuis fluctibus adstigis vehementissime. Pauper sum & moribundus a concussione, perferens terrores tuos, animi pendeo.* Ps. LXXXVIII, 4. 7. 8. 16. Quomodoque autem hæc se habeant, firma & incussa manent verba:*

*Nil designabit damni Pater optimus in te,
Submerget nauem nullæ procella tuam.*

DEVS profecto sub hac animum hominis tractandi ratione beatissimum ludum & sapientio

Intentio
Dei.

sapientissimam intentionem habet : consilio quidem & providentia mirificus est, ut ratio humana & sensus magnopere offendantur, ad gloriosum autem exitum rem perducit ; id quod nemo melius discit, quam qui tales vias experitur earumque finem patienter præstolatur. *Ies. XXVIII, 29.* Accedit, quod onus, licet maxime intolerabile videatur, non imponat grauius, quam vires hominis ferundo sunt, nec increfcere sinat supra, quam possit sustinere. Immo vero dum calamitates & tentationes immittit, euentum earum iam decreuit, ut omnino nullam afflictionem in liberos suos permissurus esset, nisi certissimum auxilium & liberatio ex eadem felicissime consecutura esset. *1 Cor. X, 13.* Itaque in tali rerum statu nihil melius est, quam credere & de fide fidelissime certare.

De fide
forti.

*** FIDES, quæ ex tam duris tentationibus liberare in illisque conseruare debet, non est fides puerilis, quæ id tantum comprehendere vult, quod oculis vsurpare & manibus tangere potest, adeoque supra sensum nec fidere nec exspectare vult ; sed animum in his exercitiis, nihil etiam sentiendo, gratia, ope & liberatione diuina niti oportet. Id quod non nisi in hac secula discitur ; ut firmiter perstare & credere incipiamus, quamuis nihil videamus. Hoc qui

qui intelligit in eoque se recte exercere cupit, præ multis aliis a CHRISTO beatus vocatur, quando ait: *Beati, qui non viderint & tamen crediderint. Io. XX, 29.* Immo necesse heic est, etiam contra sensum credere, quod, licet in animo nihil nisi orcus, mors, peccatum & diabolus se commoueat, fides tamen cælum, CHRISTVM & omnem beatitatem apprehendat & firmiter teneat. Hanc artem bene comprehendit & exercere didicit Paulus, quando 2 Cor. VI, 8. 9. 10. ita scripsit: *Per gloriam & dedecus, per maledicta & benedicta: quasi fallaces, & tamen veraces: quasi ignoti & tamen noti: quasi morientes, quum tamen vivamus: quasi qui castigemur neque tamen necemur: quasi dolentes & tamen semper gaudentes: quasi pauperes, quum tamen multos locupletemus: quasi nihil habentes & tamen omnia tenentes.* Similiter cap. XII, 10: *Proinde mihi placeo in debilitatibus, in contumeliis, in rebus aduersis, in vexationibus, in angustiis pro CHRISTO. Dum enim debilis sum, tum fortis sum.* Hoc est breuibus: Si ea, quæ video & sentio, considerare volo, intrinsecus & extrinsecus afflictione, angore, tristitia, contumelia, infirmitate, calamitate, cruciatu & morte laboro: verum per fidem res inuisibiles intueor, quas in CHRISTO habeo, inuenioque consolationem, lætitiã, tutelam, fortitudinem, hono-

honorem, gloriam, salutem ac vitam æternam; & hoc mihi animum addit & vires insuperabiles.

Gratia
fidei.

Hæc doctrina de fide illiusque diuersis gradibus fundantur *diuerse etates in christianismo*, qua de re Ioannes apostolus loquitur 1 Ioan. II, 12. 13. 14. vt, qui in illo crescere & progredi velit, is eo conuicti debeat, vt in fide proficiat; quod autem cimelium sine certamine & ductu Dei per obscuras vias non obtinetur. *Filiolis* scribit Ioannes, quod remissa illis sint peccata.

Filioli in
christianismo.

Hæc enim res illis omnium maximi momenti est, quam si non deprehendunt in dulci amore Dei, omnia perditam, cælum & beatitatem præclusam & gratiam Dei amissam esse, autumant. Ioannes etiam scribit: *Nostis Patrem*, nempe vt dulcem & blandum *Abba*, cuius ex corde lac & mel sugunt. Enimvero diabolum nondum recte norunt; hinc si vel minimum negotium illis faceffit & nouum bellum denuntiat, tantopere terrentur, vt omnem Patris caritatem ipsiusque consolationem obliuiscantur.

Adolescentes.

Contra ea *adolescentes malum vicerunt* didiceruntque nosse; dum in tentatione, vbi se occultauit Deus, & diabolus execratione & minis eos acriter vrsit, ad diuinam promissa confugerunt, hæc ipsa, non habita certaminis sui & diuinæ occultationis ratione, per fidem apprehenderunt, ea-
que

que re diabolus sibi subiecerunt, vt terro-
ribus illius locum nullum dare omniaque
eiusdem ignea tela sanguine CHRISTI per
fidem extinguere didicerint. Quo autem
in negotio experti sunt, huic hosti neque
aurem tum præberi oportere, si ad vanita-
tem mundi & subtilem carnis licentiam vel
securitatem allicere voluerit; quia alioqui
fides infirmitur, vt neque solatium neque
promissum diuinum vllum in animo hære-
re possit. Ideo *fortes sunt in illis que manet*
Dei sermo per fidem, vt nec ad dextram
nec ad sinistram a sancta & ruta fidei via
deflectant. *Patres autem cum qui a princi-*
pio est, norunt, videlicet ex diurna exer-
citatione & alte fundata experientia. Lon-
go tempore obsequuti sunt Deo, & in mul-
tis difficilibus ac diurnis tentationibus
apud ipsum perdurarunt, semper autem,
vbi hora probationis præterlapsa fuit, qua-
si manibus palparunt, Deum sub cruce ani-
mum haud mutasse, sed eundem mansisse,
quem se antea in luce sua cum singulari car-
itate & fide ostendit. Immo Deum adhuc
eundem esse Deum, qui *Abrahami, Isaaci*
& *Iacobi Deus* fuit, suosque adhuc hodie
æque sapienter, recte & gloriose posse du-
cere. Itaque tristitiam & lætitiã, lucem
ac caliginem indifferenter acceptare adfue-
verunt, dummodo in voluntate & bea-
ta gubernatione Dei quiescere potuerunt.

Per-

obomou
-antibus
ni mub
obit
Patres.

omino
si mub
obit

Persuasissimum enim habent, Deum non posse non propitia esse voluntate, ad gloriam & coronam omnia tendere tempusque certe venturum, vbi vniuersas perpeffiones lata messis infecutura sit. Quare credunt, etiam si nihil videant vel sentiant, voluntatem suam omnem in mortem tradiderunt illiusque plena deditioe in fidam prouidentiam, manus & arbitrium Dei contenti sunt.

Quomodo
crescen-
dum in
fide.

SI vero in fide, vti par est, proficere ac crescere volumus, *ante omnia mysterium regni crucis Domini nostri IESV CHRISTI* recte perspiciere nos oportet. Impiis id omnino stultitia est; sæpius inibi occurrunt, quæ liberi Dei neque cum ratione sua, neque cum pristina experientia, immo nec cum ipso Dei verbo commode conciliare queunt.

Mysterium
crucis.

QVAM ob causam diligentia adhibenda est, vt in sequentibus veritatibus firmum fundamentum habeamus de illisque per viam experientiam recte conuincamur. 1. Sine cruce & afflictione nemo christianus fieri ac manere potest. 2. Beatitas & vtilitas afflictionis tanta est, vt illa nos indignos reputare, & si diuinitus dignamur, maximopere gaudere Deumque celebrare debeamus. 3. Internæ tentationes & certamina fidei grauius quidem & durius adficiunt, quam omnes externæ perpeffiones,

ad

ad nostri autem emendationem, purificationem & præparationem ad magnam & inuisibilem gloriam ac maiestatem tanto plus conferunt. 4. Crucem, quam tua eligit natura, Deus non comprobatur, sed tuam gratissimam voluptatem adgreditur, teque affligit ex ea parte, ubi tibi molestissimum est: Eam ipsam autem ob causam vera crux est, a Deo imposita. 5. Certamen tuum & res aduersæ in mortem vsque durant, horis secundis continuo miscentur, immo crescentibus viribus tuis, crescunt. Vnde animum nequaquam despondere conuenit, quasi peregrinum quid tibi accideret; neque vero quietem & liberationem a certamine tibi persuadeas, donec in extremo halitu possis dicere: *Consummatum est.* 6. Paternus Dei animus erga liberos suos in dolore & gaudio immutabilis est: vnde suspensum tibi esse haud decet, etiamsi contrarium sentias. Immo calamitas ipsa non pro signo iræ, sed pro beneficio & signo fidelissimi & summi amoris Dei a te habenda est. 7. Deus autem solus est, qui res aduersas in liberos suos permittit ac statuit; neque inimici vllum capillum sine illius permisso nobis auferre possunt. Hoc animo tuo magnam pacem dabit, si ad solum Deum respexeris, nec causis aduentitiis rem conficere studueris. 8. Peccatum in te habitans pro

E

maxi-

maxima calamitate, immo pro infensissimo hoste, perniciem tuam quærente, reputare discas. Quapropter in implacabili quidem inimicitia aduersus illud perseuerare, at simul firmiter credere debes, Deum tui sub hac conditione tua miserturum esse. Et si durum animum tuum acrius tractat, ex commiseratione & amore hoc facit, & te ipsum lætari par est, quod iam liberatio tua appropinquat. 9. Ipsæ etiam aberrationes & infirmitates tuæ Deum ad iram non prouocant, sed ille tantum te ob eas castigat, vt submissior, sanctior & prudentior euadas. 10. Diuinæ nobiscum agendi rationes mirificæ sunt & rationibus nostris aduersæ; fidem enim, quæ rationem ac mentem superat, efficere debent. Igitur noli mirari, quando in rebus aduersis permulta cum prudentia, cum sensibus tuis & viis electitiis conciliare non potes. 11. Durans calamitas crescit & in dies vrget acrius. Vbi vero ad summum fastigium peruenit & tuum ipsius consilium auxiliumque in nihilum redegit, vt te nihil scire nihilque valere aperte videas: vis illius remittit, & elucens viua fides ex arida solitudine in amœnum plenumque recreationis paradysum te intromittit. 12. In perpeffionibus non est semper victoria, si auferuntur: sed si fidem concipimus, in gratia Dei acquiescimus & in debilitate
forti-

fortitudinem CHRISTI prædicare discimus, tum constans & læta crucis toleratio nobilissima victoria est. 13. Ex his omnibus crede & disce firmiter, te duci ex consilio Dei, quod quidem mirabile, gloriosum autem & honorificum exitum habiturum sit. Plura istiusmodi crucis mysteria ex sanctorum exemplis, in verbo Dei recensitis; maxime autem ex sua ipsius experientia discere quisque potest, si in rebus aduersis virum se præstet & ad victoriam vsque dimicet.

INDE autem liquet, fidem certantem *Quomodo se habeat fides in certamine.* non semper multo cum sensu, perceptione, consolatione & lætitia esse posse coniunctam. Quod enim si esset, ipsa ad afflictio cessaret, vt vis & dolor illius non sentiretur. Quare satis habere debemus, si ex fide nostra interdum sincerum tantum & ardens desiderium diuinæ gratiæ eluceat, quocum generale odium in peccata vniuersa & feruum certamen consociatum est: Si sedati & patientis animi esse possimus, vt in fide quiescamus, immo si tantum non credamus, sed viriliter persistamus, nec diabolo terga demus. Talis fides gloriosam victoriam certe reportabit, etiamsi certamen dolorem adferat, & ratio semper contrarium vaticinari & persuadere conetur.

E

v. 7.

v. 7.

So wird dein Licht aufs neu entstehn,
Und wirfst dein Heil mit grosser Klarheit
schauen;

Was du geglaubt, wirst du denn vor dir sehn,
Drum darfst du nur dem frommen Vater
trauen.

O Seele, sieh doch, wie ein wahrer Christ
So selig ist.

Metaphrasis prosaica.

Tunc lux tua denuo orietur,* tuamque salutem clarissime conspicias; quod credidisti, id tunc coram intueberis, quare optimo Patri tantummodo fide.** O mens, vide quæso, quam beatus fit verus christianus.***

Interpretatio metrica.

Tunc iterum tibi lux orietur, notaque valde
Illustrato animo dona salutis erunt.
Iam spectas, tua mens que credidit, ergo futuro
Tempore clementi fidere perge Patri.
Perpendas etiam, quam felix quamque beata
Veri cultoris fors sit ubique Dei.

Vfus certaminis fidei.

* SEQUITUR his in verbis egregius vfus, quem homo christianus habet, si præclarum fidei & euangelii certamen ingrediat in eoque se exerceat. Nimirum, si vere Iehouam reueretur, adhuc autem in tenebris
qui-

quidem ambulavit, sed tamen nomini Domini confusus Deoque suo innixus est. Ies. L, 10. Tunc lux ex ipsis tenebris iterum oritur & re-
ctis animo letitia, Pf. CXII, 4. LXXXXVII, II. Hoc loco tenebras non ignorantiam, cæcitatem & occæcationem impii, sed tentationem & occultationem Dei significare, iam in antecedentibus explicuimus. Contra ea lux generatim fides est, quæ totam mentem collustrat, speciatim vero beatus ille status hominis ex Deo nati, in quo bonis salutis fruitur & præcellenti IESV CHRISTI cognitione gaudet.

QVOMODO autem lux in tenebris de- Ortus la-
cis ex te-
nebris.
 quo oriatur, ex sequentibus intelligi poterit. Tenebræ, siue internæ afflictiones animi, lucem magni æstimare docent, vbi homo in obscuro errat, omnibus in rebus offenditur, & mentem multa sollicitudine excruciat. Suscitant in animo acerbitatem & odium in mundum ac negotia noctis, si nihil nisi peccatum sentit & amaros fructus illius in concussa conscientia magno cum dolore experitur. E contrario efficiunt, vt Deum esuriat & sitiât, accendunt ardens desiderium CHRISTI, solis iustitiæ: vt singulis ferme momentis ingemiscat: *Quando veniam & in Dei presentia comparebo?* Pf. XXXII, 2. 3. Hoc animum ad serium certamen compellit, vt ab omnibus, subti-

lissimis etiam, tenebrarum operibus liberatus in diuinam lucem & gloriosam resurrectionem ac redemptionem IESU CHRISTI penetrare contendat. Ideo adsiduis precibus certat, & ad firmum sermonem propheticum & apostolicum in obscuro animi loco lucentem, discit studiose attendere. 2 *Petr.* I, 19. Atque tum amantissimus Immanuel non se relinquit non testatum, nec animum blande alloqui in eoque euangelium per Spiritum suum illustrare cessat, *donec prodeat ut splendor iustitia eius, & salus eius tanquam fax ardeat.* *Ies.* LXII, 1. Vnde liquet, si tenebræ non essent antegressæ, nec lucem sequi & oriri potuisse: & hæc quidem maxime salutaris methodus & hic ordo est, quem cum liberis suis hac in re obseruat diuinum numen. Quanto altius igitur quispiam per gradus fidei adscendit, tanto constantius in eiusmodi tenebris sine offensione gradi & tanto beatius viuere poterit. Sic *Dauid Licet*, inquit, *per atram letisferamque vallem ingrediar, nihil mali metuam, quod tu mihi adsis meque tua virga consoletur & pedum.* *Pf.* XXIII, 4. Et *Mich.* VII, 8 *Si in TENEBRIS mansero, Iehouah mihi lux erit.*

Felix lucis
post tenebras
status
admodum
iucundus,

MEMORATÆ autem tenebræ luci & felici hominis christiani statui adhuc duo singularia commoda & emolumenta adferunt.

PRI-

PRIMUM lux numquam iucundior est & lætior, quam eo ipso tempore, vbi ex caligine elucet, atque in hac vicissitudine propemodum ita se habet, vt verno tempore videmus, quando scilicet solis splendor & calidus cæli aer, transactis diebus hibernis, animum ac corpus recreat. Causa istius iucunditatis lucis est, quod animus in afflictione eam cupidissime esuriit ac sitiit, per amaritudinem mundi ab amore rerum creatarum vacuefactus. Lux, quia diu non splenduit, noua illi est & inopinata, & quum vidit, quam facile sibi eripi, quam difficulter autem reparari possit, tanto maior thesaurus & tanto pretiosior ornatus in oculis ipsius factus est. Hoc eleganter expressum legimus *Ies. LVIII, 8.* *Tunc erumpet aurora modo tua lux incolumitasque celeriter pullulabit, teque & tua precedet iustitia & Ieboue gloria excipiet.* Et *com. IO.* *Orietur in tenebris tua lux tuaque caligo erit vt meridies.*

ALTERVM emolumentum tenebrarum purus ac serenus est. est, quod exantlatis calamitatibus, lux tanto serenius & constantius splendet. Hic est *salutaris iustitiæ fructus*, quem afflictioni tribuit *Paulus Ebr. XII, II.* Dum enim mala & vitiosa hominis natura per illam magis magisque infracta & a cupiditatibus mundi purgata est; gratia Dei animo tan-

to clarius conspiciendam se præbet, & quum peccatorum impedimenta per afflictionem magis infirmata sint, homo postea cum tanto maiore animi pace tantoque tutius & constantius tam pretiosum thesaurum possidere potest. Vnde sæpe parua tristitia semen est magnæ lætitiæ cælestis; & adhuc tolerata inquietudo, certamen & anxietudo animi pacem & quietem in multos annos adferre potest. Verumtamen adhuc paullo curatius considerabimus, quid animus hominis credentis experiatur, ubi lux post tenebras exorta fuerit,

**Eminens
cognitio
Christi.**

** His verbis comprehenditur *eminentia cognitionis* IESU CHRISTI ubi tenebris propulsis claritas Domini animum collustrat & ad salutarem bonorum gratiæ perceptionem per viam fidem ducit. Quid tum in animo geratur, & quam valida sit mutatio, quando lux e tenebris oritur, suo exemplo declarat *David, Ps. CIII, 3. seq.* Illum enim eiusmodi vicissitudines sæpissime experiri oportuit. Et verisimillimum est, hunc Psalmum in eiusmodi casum esse compositum, ubi ex difficiliore quodam certamine & tentatione animi liberatus fuit, quemadmodum Psalmus proxime præcedens illud demonstrat.

PRI-

PRIMUM, in quo homo salutem suam Remissio
 clarissime conspicatur, *remissio peccatorum* peccato-
 est; sicut *David* loco memorato prædicat: rum
Qui condonat, inquit, *omnes iniquitates*
tuas. Condonatio peccatorum ineffabi-
 lis thesaurus gratiæ est, & pretiosissimum
κειμήλιον liberorum Dei. Mundus quidem
 eam parui æstimat, putatque nihil facilius
 esse, quam Deum placatum & peccatorum
 veniam consequi. At vero qui in vera pœ-
 nitentia, in tenebrosissimis viis & tentationi-
 bus expertus est viuide, quid peccatum sit,
 quam terribilis Dei iustitia, & quam ar-
 dens & consumens ira illius in conscientia
 sentiat, is profecto gustatum omnium
 voluptatum perdiderit, nec ad quidquam
 ingemiscendo & certando magis iam ad-
 spirabit, quam ad obtinendam remissionem
 peccatorum. Quæ salus si in animo orta pretiosus
 fuerit, verissime etiam cum *Davide* poterit thesaurus
 exclamare: *Beatus, cui remissum delictum,* est.
cuius obductum est peccatum. Beatus homo,
cui non imputat Iehouab culpam. Ps. XXXII,
 I. 2. Tunc homo perinde animatus est, ac
 si intolerabile onus ei ademptum sit; omnis
 anxietas, formido & inquietas conscientiæ
 euanescit & in magnam pacem in mitem
 suauemque amoris reconciliati Patris sui
 cælestis sinum transfertur. Hic status ipsi
 est instar late aperti paradisi, postquam tem-

pore antegresso infructuosam & solatio vacuam solitudinem peragrare necesse habuit. Immo vero postquam aliquamdiu ex noto quodam cantico flebiliter lamentando supplicauit: *Entbinde mich, mein Gott, von allen meinen Banden, womit mein armer Geist noch so gebunden ist!*

Hoc est:

*Solue, Deus, mentem vinculis, cunctisque
catenis,*

Quæ nimium religant;

*iam lætabundus & viuide expertus canere
potest:*

*Wie wohl ist mir, daß ich nunmehr ent-
bunden*

*Von aller Sünd, durch Christi Blut und
Wunden. cet.*

Hoc est:

*Quam bene nunc valeo, mea mens ubi san-
guine CHRISTI*

A vitis cunctis libera facta meis cet.

*Item: Zerstieß mein Geist in Iesu Blut und
Wunden, und trinck nach langem Durst dich satt:
Ich habe nun die Quelle wieder funden, die
Seelen labt, so müd und matt.*

Hoc est:

*Liquefcar, mea mens, in CHRISTI sangui-
ne & almis*

Vulneribus: longam pelle bibendo sitim.

Iam

*Iam fontem reperi, largo qui flumine fessas
Et lassas mentes irrigat atque leuat.*

FVNDAMENTVM autem huius beatitudinis est, quod mens CHRISTVM per fidem cum ineffabili eruentorum vulnerum ipsius virtute & claritate agnouit. Si CHRISTI mortem piacularem & resurrectionis vim, a Spiritu Sancto collustrata, viuide conspicatur, non potest non cogitare, vniuersa peccata propter suauem huius perfecti sacrificii odorem a Deo sibi condonata esse. Quid? quod delicta, quæ antea præ maximis habuit, nec fide superare potuit, adeo, vt ea sibi remitti non posse putarit, iam haud aliter æstimat, quam guttulam cum vniuersis aquis & maribus, totam terram cingentibus, comparatam, si cum immenso mari sanguinis ac meriti dilectissimi Immanuelis ac Seruatoris sui illa conferat. Neque adhuc inhærentes infirmitates, licet eas non contemtim eludat, sed quotidie depurgare studeat, in hac luce a sua vi fiducia, quam per CHRISTVM habet apud Patrem, illam possunt depellere. Scit enim, redemptionem CHRISTI æternam & immutabilem iustitiam peperisse adeoque se continuo nouum accessum ad ipsum habere, & singulis diebus, immo momentis, peccatorum veniam ab eodem sperare

re

re sibi licere. Quamobrem non alia hora iustificatam, alia damnatam, hodierno die vestitam coram Deo, crastino autem nudam, inuestem & reiectam se esse posse. Persuasissimum enim habet, *nulli damnationi obnoxios esse, qui in CHRISTO IESU non carnis sed spiritus arbitrio parcant.* Rom. VIII, I. Quinimmo non solum se in CHRISTO ab omni inquinamento, culpa & pœna peccatorum per fidem liberatam agnoscit; sed etiam dum toga iustitiæ IESU amicta est, pro sponsa regia & bene ornata parataque Agno coniuge se reputat; vt non sit, quod in conspectum Dei venire, in excelsam vnionem iucundamque & beatam cum ipso communionem penetrare eam pudeat, Ps. LXI, 10. Beatus ille, cui hoc modo remissa sunt delicta, & qui in animo sine vana persuasione hoc vere ac viuide expertus est.

Dominium in peccatum.

NEQUE vero homo in hac luce tantummodo remissionis peccatorum suauitate fruitur; sed etiam a dominio peccati se vere solutum sentit. Ideo *Dauid* pergit dicendo: *Et medetur omnibus morbis tuis.* In tenebris vis peccati imperium in hominem adfectat, vt nihil nisi foueas ante se videat, in quas ipsum præcipitare Satanas nititur. Hoc tum feliciter inuertitur, quan-

quando sol iustitiæ splendorem suum omnipotentem in animum denuo immittit. Hic tenebras & noctem depellit & vires peccati infirmit. In lumine Seruatoris sui videt lumen viuientis Dei, ab eoque efficaciter collustratur, vt omnem gloriam mundi & peccatorum oblectamenta propter huius cognitionis præstantiam pro damno habeat. Immo incenditur, calefit, mutuo in ipsum amore exardescit, vt desideria, vota & cupiditates illius ab omnibus rebus auocentur in Deumque & CHRISTVM ferantur, vt se vrgeri sentiat *ad libenter obliuiscendum ea, que sunt a tergo, ad ea vero contendendum, que a fronte sunt, nimirum ad palmam, ad quam superne vocatus est, diuinitus per CHRISTVM IESVM.* Phil. III, 14. Vnde exstat.

• QVOD igitur hoc gratiæ lumen in se sollicitè custodit homo, & quoad Deo placet splendorem illius ei concedere, tamdiu se in Filio Dei vere liberum factum agnoscit & experitur, vt, comparatione cum temporibus caliginosis instituta, peccatum non multo cum dolore sentiat, quia hoc a potenti Immanuelis præsentia magna obstacula reperit, vt ictus suos tanto cum dolore infigere haud queat. Et quamvis in hac vita prorsus extirpari non possit, Quomodo conseruetur.

fit, sed adhuc continuo se moueat & contra exortam in animo lucem occultum quidem, at malitiosum, certamen teneat; homo tamen virtute CHRISTI semper sine magno negotio vincere potest, dummodo in luce maneat, nec in tenebricosas vias rationis & arbitrii proprii legisque coactionem iterum se abripi patiat; ab altera autem parte vigilet atque oret, & a subtilibus malitiæ viribus speciosaque carnis libertate diligenter sibi caueat. Et hoc est cum metu ac tremore salutem agere. *Phil. II, 12.* Si inæstimabile κειμήλιον efficacia fidei testaceis vitiosi cordis vasis possidentes circumspectos nos geramus, & ad omnia, quæ ante oculos sunt, adgressus omnes & lapides offensionis studiose attendamus, ne negligentia, minus necessaria anxietate & diffidentia, neue consensu in peccatum vas nostrum corrumpamus & pretiosum thesaurum amittamus. *Phil. II, 12.*

ITA quidem christiana vita perpetuum continuumque certamen manet; hoc tamen cum discrimine, quod in tentationibus peccatum potentiam magnam ostendat, & superaturum, gratia autem cessura & succubitura videatur. Contra alio tempore gratia rursus tam validam se præstat, ut adgressiones tenebrarum valde languidæ
nec

nec adeo dolorosæ & sensibiles sint; maxime quia facile est, armis spiritus illas statim suppressimere. Hoc menti inenarrabilem quietem concedit. Cui in durioribus certaminibus cum *Paulo* necesse fuit exclamare: *Miser ego homo, quis me ab huius mortis corpore liberabit!* is hanc veritatem facile comprehendet. Peccatum terribilis tyrannus in miseram mentem est, cuius cupiditas spiritum multa ægrimonia & sollicitudine perturbat, priusquam ex voto expleri potuit, expleta autem insatiabilem famem & sitim, displicentiam animi, immo ingentem conscientiæ angorem & cruciatum parit. Quisquis igitur peccatum in morte CHRISTI superavit, & in resurrectione illius nouam lucem & vitam ad superandum hunc atrocem tyrannum adeptus est, is felicitatem, gaudium ac beatitatem suam non satis æstimare sciet, sæpeque *Davidis* verba gratus vsurpabit: *Collauda anima mea Iehouam, qui omnes morbos tuos sanat.*

Dulcis
quies in
hoc statu.

QUI hæc duo beneficia recte considerat, & simul tam præteritum quam præsentem statum suum perpendit, is iridem non poterit, quin læto ore prædicet: *Qui vindicat ab interitu tuam vitam.* Spiritu-
alis vita in tentatione & viis caliginosis magno periculo exposita esse videtur, &
reapse

Vindica-
tio ab in-
teritu.

reapse facile euanesceret, & ab hostibus eriperetur, nisi Deus occulta vi animum suffulciret. Vbi enim caligo & tenebræ mentem circumdant, duæ res animæ magnopere terribiles sunt, per quas mortem ac perniciem sibi instantem dolenter intuetur. Vna quædam est indignationis & iræ diuinæ in infirmitates, singulis momentis se prodentes, sensus: altera magna debilitas & virium inopia ad resistendum potentia peccati, quæ anxietatem & metum parit, ne vincatur & præda hostium fiat. Qui igitur gratiam Dei pro re magni momenti habet, neque adeo quidquam præter viuum Deum desiderat & possidere cupit, eum profecto in hoc rerum statu aliquid tolerare oportebit; præsertim si, quid cælum, quid orcus sit, iam ante per viuum experientiam intellexit, & tamen hoc tempore nihil difficilius esse sentit, quam credere & viuere. Enimvero auxilium Dei postea tanto potentius est & beatius, quando lux ipsius in mente denuo manifestatur. Patebit videlicet, Deum hac ipsa via animum ab exitio vindicasse, quod perniciem illi suam perspicue ob oculos posuit eumque ad portas orci deduxit. Tunc Deum laudare ac celebrare poterit ex *Ies. XII*, 1. *Ago tibi, Iehouah, gratias, qui quum mihi fuisses iratus, me,*
ira

ira ista cobibita, consolatus es. Cum Paulo etiam poterit dicere: *Dum debilis sum, tum fortis sum.* 2 Cor. XII, 10. IESVS enim, Dominus noster, admirabilis vocatur, & sanctos suos admirabiliter regit. Ex ira gratiam, ex morte vitam, ex pernicie liberationem, ex diffidentia fidem, ex mæstitia & anxietate lætitiā & salutem, ex tenebris lucem, ex stultitia sapientiam, ex paupertate summas diuitias, ex ipso orco cælum & æternam gloriam producit. Hac via CHRISTVS præiuit, beatusque est, qui viam illius & vestigia ita premit. Ex viribus propriis in nihilum recidit, in Deo autem, Domino suo, omnia in omnibus adsequitur.

ORITVR proinde ex tam validis fidei certaminibus & tentationibus illustris victoria, id quod *Dauid* his verbis declarat: *Qui clementia te & misericordia coronat.* Quemadmodum liberi Dei iam in hac terra redempti Iehouæ & victores sunt, simul autem vtrumque in futura æternitate sibi promissum expectant: Ita duplex victoriæ & coronæ genus datur, nimirum corona gratiæ & sempiternæ gloriæ. Quando Immanuel vitam animæ ab interitu vindicat, hoc tum fit, uti diximus antea, vbi lux gratiæ radiis suis per esu-

Anima coronata

gratia & misericordia.

E rien-

rientem animam denuo permeat ac transit, & amoris illius vis in animo per viam fidem rursus percipitur. Hæc Dei gratia spiritum ex impotentia in diuinam potentiam & inuincibile robur transfert, vt de hoc verba Apostoli repeti possint: *Non dominabitur ei peccatum, quippe quum non sub lege sit, sed sub gratia. Rom. VI, 14.* Quamobrem iure dici potest, gratiam coronare hominem; quia eum victorem peccati, mortis, diaboli ac mundi efficit. Id quod eo præclarior se prodit, quando in profunda miseria & pernicie gratia diuina potenter se exserit, & ex morte quasi in vitam transfert, vt per diuinam misericordiam ex hostium suorum manu liberatum se videat, & inflammetur ad seruiendum Seruatori suo sine metu cum sanctitate & iustitia in conspectu ipsius cunctis vitæ suæ diebus. *Luc. I, 72-75.* Tum discitur, quid & hoc sit: *Qui clementia te & misericordia coronat.*

Os aperitur in laudem Dei.

Tunc homini non aliter vsu venit atque Israelitis, vbi ex sæuientium Ægyptiorum manu liberati & per mare rubrum, quæ Dei erat potentia, traducti, lætis canticis Deum suum celebrarunt. Vti hoc ipsum canticum *Mosis* typus cantici Agni fuit. Hinc in psalmo nostro pergunt *Dauid*: *Qui satiat bonis*

bonis quibusque os tuum. In angustia homini os clauditur, quia præ siccitate animæ nihil eloqui potest & in miseriæ suæ contemplationem intrinsecus conuertitur, vt cogitationibus & mordacibus curis se angat & excruciet; aut certe nihil aliud quam lugubrem lamentationem ore querulo efferre valeat. Quando vero id, quod hætenus descripsimus, per solem gratiæ in animo suboritur; tunc spiritus & os rursus aperitur, vt hæc verba proferrantur: *Collauda, anima mea, Iehouam, & totum pectus meum sacrum eius nomen. Collauda, anima mea, Iehouam, nec obliuiscere vllius beneficiorum eius. Psalm. CIII, I. 2.* Nunc filere non potest, quin gloriam & virtutem prædicet eius, qui tam eximium auxilium præstitit, & in lucem suam mirabilem mentem tam feliciter iterum perduxit. Vniuersæ vires animæ corporisque membra omnia iam commouentur & quasi exæstuant, vt laude Dei exundent, ita quidem, vt gratia animi hac exundatione non diffluat, sed magis magisque scaturiat & abundanter augeatur, vt hilaris sit maneatque in Domino in eoque semper lætetur.

AT QVE ita hominis quasi a quile iuuenta Renouatio renouata est. Alio loco queritur *David*: hominis

F 2

Oculi quasi
aquilæ.

Oculi mihi præ merore contabescunt, & inter tot hostes meos consenescent. Psalm. VI, 8. Similiter: Mea quasi fumus euanescit ætas, meaque membra veluti torris arefcunt. Cor mihi velut ista siccatur herba, immemori capiendi cibi. Psalm. CII, 4. 5. Ita ergo homo se habet, vbi stabilimento suo se excidisse animaduertit. Vires animi deficiunt, quemadmodum in effœta senectute succus consumitur, quo in statu se ad aliquid spirituale bonum operandum prorsus infirmum & ineptum sentit. Immo non raro corpus affligitur, vt facies contabescat, & pristina alacritatis viriumque naturalium decrementum existat. Simulac vero diuina gratia & potentia euangelii rursus patescit, & succi vitales ex vulneribus CHRISTI in animum denuo influunt eique impertiuntur; nouam vitam consequitur. Lumen fidei rursus prorumpit & mens in Deo suo spem lætam habet. Hinc viribus adolescit, & pennis spei atque amoris adscendit, velut aquila, vt currat nec delassetur, pergat nec defatigetur. Ies. XXXX, 31. Et hoc est:

Iam spectat tua mens, que credidit, ergo futuro

Tempore clementi fidere perge Patri.

QVOD

QVOD Dauidi vsu venit, idem illud adhuc hodie quæuis anima experitur, quæ probationem Dei patienter sustinet nec fiduciam abiicit.

*** Hoc effatum, quod veri christiani fors tam felix tamque beata sit, res occulta est iis, qui in tenebris & vmbra mortis iacent, longe autem manifestissima veritas illis, qui viarum Dei aliquam tantum experientiam habent. *Iobus* quidem & auctor *Psalmi* LXXIII. felicitatem malorum & infortunium piorum queruntur. Verum hoc in magna tentatione & animi perturbatione fecerunt, vbi minus recte de diuina gubernatione loquuti sunt, quemadmodum postea ambo ipsi se reprehenderunt & dicta reuocarunt. *Psal.* LXXIII, 15. cet. Nam 1. Mœror piorum beatior est, quam lætitia mundana quæque impiorum. Iste occultam consolationem & spem habet, fore, vt auxilium Dei tandem compareat; hæc autem inquietudinem & insatiabiles cupiditates, animum continuo excruciantes, constanter comites habet & focias. 2. Tentationes & mœrores fidelium sunt viæ Dei, ad emendationem facientes, mundum amarum, cælum autem dulce reddentes ad vitamque perdu-

Piorum
fors omni
impiorum
felicitate
superior.

centes; contra vero voluptates mundanæ viæ latæ sunt mundi, quæ ducem habent fatanam, & quarum exitus est æterni exitii barathrum. 3. Impii vita sua delicata abutuntur & tamen ea sibi varias plagas attrahunt, in quibus neque apud Deum neque apud mundum vllum verum solatium reperiunt. Calamitates autem piorum etiam in hoc mundo sæpius in ineffabili beatitudine multisque cælestibus deliciis terminantur, vt omnis adfictionis obliuiscantur, immo calamitates ipsas in maximis beneficiis fidelissimi Patris, qui in cælis est, ponant.

4. Vita, quæ in peccatis viuitur, spiritualis somnus est & iugis ebrietas, qua homo conscientiæ suæ morsus suffocat, ipsamque damnationem, cui re vera subiacet, non animaduertit: vnde a fatana occæcatis oculis instar bouis ad mactationem ducitur, & in cruciatibus post mortem, vt diues epulo, plenus horro-
ris, at sero euigilat. Contra ea liberi Dei non falluntur; euigilarunt enim, & CHRISTVS eos collustravit, norunt & prædicant vias, per quas ipsos ducit, sciuntque, illas ad salutem & benedictionem, immo ad sempiternam & inuisibilem gloriam tendere, quem ad finem omnes illorum calamitates conferre oportet,

tet, vt æternæ & excellentis gloriæ pondus consequantur & perpetuo possideant. Quare homo credens omnibus in rebus felicior est impio. Vera enim beatitas hominis non in externa gloria, copia & terrestri voluptate, coronis, dominiis & regnis consistit, sed tantummodo in vera animi tranquillitate, conscientiæ pace & gaudio in Spiritu Sancto, quod in intimo corde residet, & in solo Deo per Dominum nostrum IESVM CHRISTVM inuenitur.

v. 8.

*Auf, auf mein Geist, was stümeſt du!
Dich deinem GOTT gantz kindlich zu ergeben?*

*Geh ein mein Hertz, geneuss die süsse
Ruh;*

Im Friede solst du vor dem Vater schweben:

*Die Sorg und Last wirf nur getrost und
kühn*

Allein auf ihn.

Metaphrasis profaica.

Age dum, mea mens, quid cunctaris te Deo tuo tradere? Fruere dulci quiete: in pace coram Patre viues:

F 4

curam

curam & onus fidenter & audacter in
vnum ipsum reiice. *

Interpretatio metrica.

*Dic, age, quid cessas, mea mens, te tra-
dere fido*

*Clementique Deo, qui bene cuncta facit?
Donatam in CHRISTO studeas retinere
quietem,*

*Perpetuaque bonum pace frui ante Pa-
trem.*

*Reiicias onus & curas audacter in illum:
Namque tui curam sedulus ipse gerit.*

Exploratio
status sui.

* HÆC vltima cantici nostri verba applicationem grauemque excitationem continent, vt homo renatus euangelicum gratiæque plenum spiritum adipisci studeat & ad vitam filialem, in conspectu Dei agendam, contendat. Qua in re ante omnia necesse est de statu quemque suo certum fieri.

QVI adhuc animum gerit resipiscere nescium & salutis æternæ incuriosum, ille huius magni thesauri nullo modo capax est: & quidquid de remissione peccatorum & gratia Dei se credere existimat, mera imaginatio & fallacia, ne-
tiquam

tiquam autem vera horum occultorum gratiæ bonorum perceptio & viua vis est. Quod enim si esset, fieri non posset, vt talis homo in statu securitatis permaneret peccatoque porro seruiret. Quapropter *Paulus* sic animatos in hunc modum adloquitur: *Expergiscere, qui dormis, exsurg ex mortuis, & tibi CHRISTVS adfulgebit. Eph. V, 14.* Et hoc consilium illis maxime necessarium est & salutare, si futuram iram effugere velint. Via ad vitam.

QVAM OB CAUSSAM homo vim legis eatenus omnino experiri debet, vt profundam corruptionem & ἀδυναμίαν suam seueramque Dei iram in peccatum viuide agnoscat & summam iustitiæ IESV CHRISTI purique & sanctificati animi necessitatem exinde perspiciat, vt ad CHRISTVM clamare discat: *Miser ego homo, quis me ab huius mortis corpore liberabit? Rom. VII, 24.* Quod si cupide & serio desiderat; similis fieri debet mercatori, abditi thesaurum in agro quærenti & pretiosum vnionem sibi comparanti. *Matth. XIII, 44. 45. 46.* Hoc est, CHRISTVM eiusque iustitiam ardentem esurire ac fitire, eamque solam ita appetere debet, vt nihil in toto terrarum orbe tanti pretii ab ipso æstimetur, quinimmo vt ad alia omnia

abneganda, detestanda & deserenda paratus sit, quo huius thesauri & plenæ mysterii gloriæ particeps reddatur.

**Excitatio
piorum.**

QVI ita comparatus est, eum oculos mentis ad solem gratiæ conuertere oportet, vt nihil nisi **IESVM CHRISTVM** eumque crucifixum scire cupiat, quod scilicet omnis plenitudo Deitatis in ipso appareat, quod æternam redemptionem acquisuerit, & omnia totius mundi, speciatim nostra ipsorum, peccata sanguine suo perfecte deleuerit. Quod Pater per ipsum reconciliatus animæque amore in filio suo incensus sit, quod omnes adhuc adhærentes infirmitates patienter tolerare, quassatam arundinem non perfringere neque fumigans ellychnium extinguere velit. Ex hoc filialem spiritum hauriri, omnem mœrorem, & curam, onusque omne in vulneribus illius demergi, a scditate peccatorum oculos auerti & in dulcem quietem ac pacem conscientiæ penetrari oportet. Et hæc omnia fieri par est cum leni spiritu sine multa disceptatione cum suborientibus cupiditatibus, vt, quamuis impetus earum non statim comprimi possint, animo patienti & transuersa facie intueamur tranquillaque fide cum **CHRISTO** in solio ipsius confideamus. Ita iustitia Seruato-

vato-

vatoris tamquam splendor iusto tempore
oriatur, & salus illius tamquam fax ar-
debit.

INTERIM & hoc semper bene notan- Incremen-
tum &
constantia.
dum est, viam fidei euangelicam & cogni-
tionem CHRISTI abditam esse, præcipue
quidem proteruis hominibus & illis, qui
sanctitatem ex lege adfectant; at piis etiam,
quod ad perfectum gradum attinet, adhuc
certo modo mysterium manere. Hoc eo
prodesse debet, vt hæc gratia tamquam
summus thesaurus vere magni æstimetur,
quem tam pauci vera cum efficacitate con-
sequuntur. I Cor. II, 7. cet. Quoniam ve-
ro etiam illi, quibus Deus hanc recondi-
tam sapientiam quodammodo patefecit,
eam ex minima tantum parte perspexerunt
& paucas dumtaxat guttas ex hoc inexhau-
sto diuinæ caritatis & voluptatis mari gu-
starunt; ideo in vsu fitim eorum adhuc
magis incendi & gustatu æternitatis exacui
oportet ad *certandum præclarum fidei certa-
men vitamque prebendam sempiternam.*
I Tim. VI, 12. Hoc fidei certamen in hoc
absoluitur, vt immobilibus oculis IESVM
intueantur, gratiam illius sine intermissu
amplectantur, omnes infirmitates & mise-
rias per ipsum superent, pacem & gaudium
ex eodem hauriant, vocatum & electio-
nem

92 *Eminentia cognitionis IESV CHRISTI.*

nem sui, adoptionem & vitæ æternæ hæreditatem in ipso ratam & immotam efficiant, & denique omnes vires ad tolerandas calamitates & agendam vitam sanctam exinde sumant, vt cursum suum christianum multo cum fructu continent.

QVISQVIS ita in IESV Domino habet fiduciam, *is arboris erit similis ad aquam fate, suasque radices porrigentis ad rivum, que æstus aduentum non sentit, sed frondosa foliis, secunda siccitatis anni fructum suum edere non intermittit. Ierem. XVII, 7. 8.* Et hoc modo vita sementis erit, ex qua sempiternos gloriæ fructus in futura vita metet: qua ex re gaudium & lætitiā antecapere potest, maxime in dierum suorum fine, & cum PAVLO prædicare: *Præclarum certamen certavi, cursum absolvi, fidem servavi, quod superest, reseruetur mihi iustitiæ coronæ, quam mihi Dominus reddet in illa die, iustus iudex. 2 Tim. IV, 7. 8.* Quam gratiam concedat nobis IESVS CHRISTVS & omnibus, qui expetiverint illustrem ipsius aduentum!

Pag. 67. lin. 6 a fin. pro credamus leg. cedamus.
Pag. 80. lin. 10 a fin. pro viuere leg. vincere.

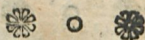

Epimetron ex B. AVG. HERM.
FRANCKII Institutione ad cogni-
tionem IESV CHRISTI.

p. 263. edit. lat.

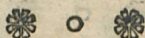
Quanta res sit pax conscientiæ, paucissi-
mis perspectum est atque explora-
tum. Pagani quodammodo potuerunt co-
gnoscere, quantum malum sit, quæ huic
opposita est, animi perturbatio & inquietu-
do. Sed verum huius rei fundamentum
introspicere non potuerunt, quia verbum
Dei ipsis defuit, humana autem ratio ac
intelligentia obtenebrata est. - - Neque in
lege hoc κειμήλιον vlla ratione potest inue-
niri; in CHRISTO autem inuenitur & vere
impetratur. *Iustificati*, inquit *Paulus*, *ex*
fide pacem habemus erga Deum per Dominum
nostrum IESVM CHRISTVM. Rom. V, 1. Pax
igitur sequitur iustificationem. Quando vi-
delicet homo in ordine pœnitentiæ ac fidei
in IESVM reconciliationis ac redemptionis per
ipsum factæ in sui iustificationem particeps
factus est, tunc ea tamquam dulcissimus ac
iucundissimus fructus inde succrescit, in eo-
que consistit, vt istiusmodi homo credens
ac iustificatus nunc quidem a conscientia
mala solutus & omnibus iis liber sit, quæ
diuinam ei iram, execrationem & perni-
ciem importarunt, nimirum peccatis, nec
neesse habeat metuere, ne propterea a
Deo

IMP

Deo sibi pœna imponatur, sed potius in CHRISTO omne patrii amoris, fauoris ac gratiæ genus & hoc tempore & in omni æternitate ab eo expectare & libero ac filiali ad ipsum, tamquam indulgentissimum Patrem, aditu perfrui possit. Ex hac pace erga Deum deinde etiam tamquam iucundissimus fructus succrescit pax in Deo, seu tranquillata conscientia & mens hilaris coram Deo. Quod ut eo melius intelligamus, considerandum est, nullum, vel sanctissimum etiam, hominem in conspectum Dei prodire posse ac dicere: Vides, Domine, me per me ipsum omnis peccati esse expertem, & propterea læto ad te animo posse accedere, quod inculpatus sum & omni vitio careo; sed *David* dicit: *Propter hoc* (nimirum propter peccatorum & erratorum remissionem) *oraturus est te omnis sanctus, quo tempore obuenerit: in inundatione aquarum multarum*) seu tentationum & afflictionum) *ad eum non pertingent.* *Psalm.* XXXII, 6. Pax igitur conscientiæ non vlllo humano opere obtinetur, sed quemadmodum CHRISTVS solus pacem inter Deum & homines per sanguinem suum fecit & reconciliationem acquisiuit; ita conscientiæ pacem non consequimur ante, nec alio modo, quam quum per fidem reconciliationis per CHRISTVM factæ compotes euadimus. Quapropter veniente in hunc mundum

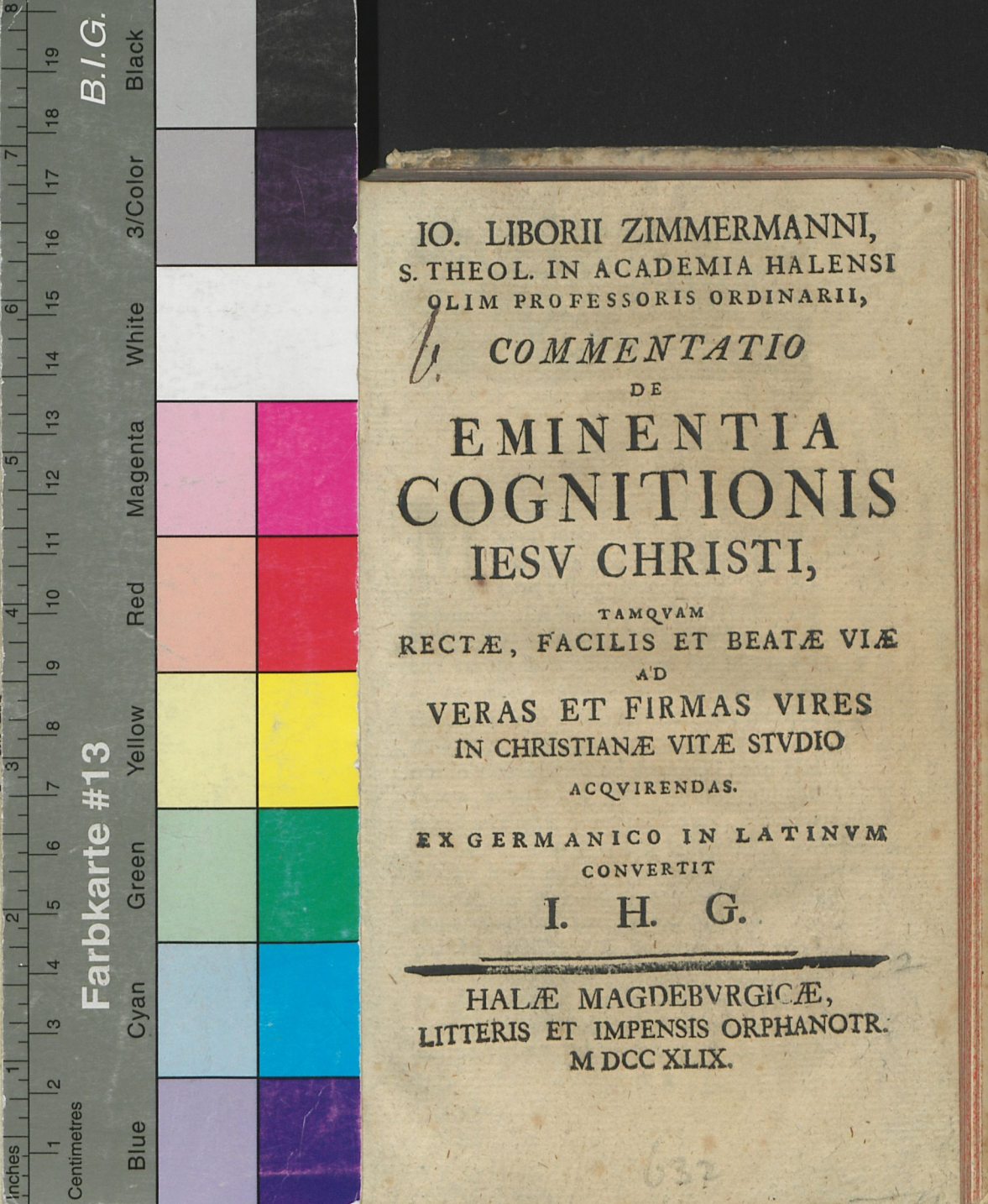
dum IESV CHRISTO angeli hanc pacem inter Deum & homines decantabant; tum enim conficiendæ huius pacis fundamentum iaciebatur. Mortuo autem ipso *pro nobis* in cruce, pacificatio ista perficiebatur, vnde Seruator exclamabat: *Τετέλεσται, Consummatum est*: & a mortuis resuscitatus quum ad discipulos rediret, istam eis pacem adferebat hac vtens salutatione: *Pax vobiscum!* Atque ita hæc pax ex parte CHRISTI per eius mortem acquisita, per resurrectionem confirmata & per euangelium in lucem perducta est. Homo autem ex parte sua hanc pacem accipere non potest, nisi CHRISTVM fide apprehendat. Proinde hæc pax incomparabile bonum est, quod *omnem mentem exsuperat*, vt Paulus magna cum emphasi testatur *Phil. IV, 7*. Eiusmodi bonum est, vt, si quis vel minimum momentum degustauerit, quid vera pax erga Deum & in Deo sit, persuasissimum habeat, in CHRISTO multo excellentius quid atque præclarius haberi, quam in toto terrarum orbe. Hoc ipsum tanto eum instinctu concitat, vt non possit conquiescere ante, quam cor eius pace, a IESV ipsi acquisita, constanter perfruatur. Pauci autem sunt, qui in certam ac stabilem diuinæ huius pacis possessionem perueniunt. Causa est, quod ad CHRISTVM se, pro eo ac decet, perducere non patiuntur, vt veram vitam in fide Filii Dei adeoque & hanc diuinam pacem

cem in ipso habeant. *Io. V, 40.* Plerique doctrinis quibusdam ex lege petitis libentius aurem præbent, quam simplici & puræ euangelii adnuntiationi de *IESV CHRISTO*, quod *pro nobis* mortuus & suscitatus sit secundum scripturas. Si e. g. huius illiusue nomine, quo de sua eos arguit conscientia, quod in eo vel faciendo, vel omittendo peccauerint, reprehenduntur, aut si ad hanc illamue virtutem consecrandam admonentur, attente & libenter audiunt, in primis si id prudenter fiat. Lex enim moralis rationi aliquo modo nota est; Euangelium autem rationi incognitum est & obscurum, nec ullam homini laudem relinquit: quare hoc ei non æque ac illa probatur. Multi eorum, qui Seruatoris voluntati obsequi serio student, libenter quidem euangelium audiunt, trepidantius autem timidiusque agunt: ubi ad purum de *CHRISTO* euangelium remittuntur, sibi illud acceptare non licere caussantes, quasi *CHRISTVS* vel leo vel vrsus esset; cum tamen eo remittantur, ubi lucem, vitam, salutem, pacem, quietem & relaxationem animæ suæ inuenire possunt. Ideo etiam pacem Dei non gustant, quod *CHRISTVS* eis est manetque adeo incognitus, nec ad puriorem ipsius cognitionem se perducere patiuntur.

Fg 2870
8

B.I.G.

Farbkarte #13

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
Inches
Centimetres

Blue
Cyan
Green
Yellow
Red
Magenta
White
3/Color
Black

IO. LIBORII ZIMMERMANNI,
 S. THEOL. IN ACADEMIA HALENSI
 OLIM PROFESSORIS ORDINARIJ,
h. COMMENTATIO
 DE
 EMINENTIA
 COGNITIONIS
 IESV CHRISTI,
 TAMQVAM
 RECTÆ, FACILIS ET BEATÆ VIÆ
 AD
 VERAS ET FIRMAS VIRES
 IN CHRISTIANÆ VITÆ STUDIO
 ACQVIRENDAS.
 EX GERMANICO IN LATINVM
 CONVERTIT
 I. H. G.
 HALÆ MAGDEBVRGICÆ,
 LITTERIS ET IMPENSIS ORPHANOTR.
 M DCC XLIX.

632

